

Jaarrekening 2018

Stichting De Opbouw c.a.



INHOUDSOPGAVE

Pagina

1 Jaarrekening 2018

1.1	Geconsolideerde balans per 31 december 2018	4
1.2	Geconsolideerde resultatenrekening over 2018	5
1.3	Geconsolideerde kasstroomoverzicht over 2018	6
1.4	Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	7
1.5	Toelichting op de geconsolideerde balans per 31 december 2018	17
1.6	Geconsolideerd overzicht langlopende schulden ultimo 2018	30
1.7	Gesegmenteerde resultatenrekening over 2018	31
1.8	Toelichting op de geconsolideerde resultatenrekening over 2018	35
1.9	Enkelvoudige balans per 31 december 2018	42
1.10	Enkelvoudige resultatenrekening over 2018	43
1.11	Toelichting op de enkelvoudige balans per 31 december 2018	44
1.12	Toelichting op de enkelvoudige resultatenrekening over 2018	50
1.13	Enkelvoudig overzicht langlopende schulden ultimo over 2018	52
1.14	Enkelvoudig mutatieoverzicht materiele vaste activa over 2018	53
1.15	Vaststelling en goedkeuring jaarrekening 2018	54

2 Overige gegevens

2.1	Statutaire regeling resultaatbestemming	56
2.2	Nevenvestigingen	56
2.3	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	57

1 JAARREKENING

1 JAARREKENING

1.1 GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018 (na resultaatbestemming)

	Ref.	31-dec-18 €	31-dec-17 €
ACTIVA			
Vaste activa			
Materiële vaste activa	1	197.121	185.878
Financiële vaste activa	2	120	135
Totaal vaste activa		197.241	186.013
Vlottende activa			
Voorraden	3	2.191	2.213
Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten	4	414	411
Vorderingen uit hoofde van financieringsbekostiging	5	1.952	2.086
Debiteuren en overige vorderingen	6	12.582	13.376
Liquide middelen	7	16.269	16.471
Totaal vlottende activa		33.408	34.556
Totaal activa		230.649	220.569
PASSIVA			
Eigen vermogen			
Kapitaal		202	202
Bestemmingsfondsen		39.276	36.836
Bestemmingsreserves		29.958	30.173
Algemene en overige reserves		9.124	9.124
Totaal eigen vermogen	8	78.559	76.335
Voorzieningen	9	7.679	7.116
Langlopende schulden (nog voor meer dan een jaar)			
- Leningen	10	80.330	82.187
- Investeringsubsidies	11	2.310	2.455
		82.640	84.642
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)			
Schulden uit hoofde van financieringsoverschot	5	417	242
Overige kortlopende schulden	12	61.354	52.234
		61.771	52.476
Totaal passiva		230.649	220.569

1.2 GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

	Ref.	2018 €	2017 €
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:			
Opbrengsten zorgprestaties en maatschappelijke ondersteuning	14	257.988	250.977
Subsidies (exclusief Wmo en Jeugdwet)	15	2.153	1.556
Overige bedrijfsopbrengsten	16	9.948	8.172
Som der bedrijfsopbrengsten		270.089	260.705
BEDRIJFSLASTEN:			
Personeelskosten	17	195.971	182.282
Afschrijvingen op vaste activa	18	12.712	12.833
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	19	-360	1.000
Overige bedrijfskosten	20	57.419	53.238
Som der bedrijfslasten		265.742	249.352
BEDRIJFSRESULTAAT		4.347	11.352
Financiële baten en lasten	21	-2.122	-2.643
RESULTAAT BOEKJAAR		2.225	8.710

RESULTAATBESTEMMING

Het resultaat is als volgt verdeeld:

	2018 €	2017 €
Toevoeging/(onttrekking):		
Bestemmingsfonds aanvaardbare kosten	2.440	9.123
Bestemmingsreserve Financiering OG	-844	-985
Bestemmingsreserve Innovatiefonds	629	860
Algemene Reserve	0	-288
	2.225	8.710

1.3 GECONSOLIDEERD KASSTROOMOVERZICHT OVER 2018

	Ref.	2018	2017*
		€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Bedrijfsresultaat		4.347	11.352
Aanpassingen voor:			
- afschrijvingen en overige waardeverminderingen	18 & 19	12.367	13.435
- boekresultaten afstoting vaste activa		-3.815	
- mutaties voorzieningen	9	563	-3.409
- mutaties egalisatierekening subsidies	11	-145	-145
		8.970	9.880
Mutaties in het werkkapitaal:			
- voorraden	3	21	-2.152
- mutatie onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten	4	-3	115
- Debiteuren en overige vorderingen	6	794	2.148
- vorderingen uhv financieringsbekostiging	5	134	509
- schulden uhv financieringsbekostiging		175	-206
- kortlopende schulden (excl. schulden aan banken)	12	1.358	-4.002
- kortlopende bankkrediet		6.563	-1.464
		9.042	-5.052
Kasstroom uit bedrijfsoperaties		22.359	16.181
Ontvangen interest	21	0	0
Betaalde interest	21	-2.122	-2.643
		-2.122	-2.643
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		20.238	13.539
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings materiële vaste activa	1	-24.106	-21.452
Desinvesteringen materiële vaste activa	1	5.288	2.516
Terugname geheel afgeschreven activa		0	-78
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-18.818	-19.013
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuw opgenomen leningen o/g	10	10.000	0
Aflossing langlopende schulden o/g	10	-11.622	-5.559
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		-1.622	-5.559
Mutatie geldmiddelen		-202	-11.034
Stand geldmiddelen per 1 januari		16.471	27.505
Stand geldmiddelen per 31 december		16.269	16.471
Mutatie geldmiddelen		-202	-11.034

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

1. Algemeen

Algemene gegevens en groepsverhoudingen

Stichting De Opbouw staat aan het hoofd van een groep. De jaarrekeningen van de onder de paragraaf Consolidatie vermelde groepsonderdelen zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van Stichting De Opbouw c.a. te Utrecht (Herculesplein 267 3584AA). De belangrijkste activiteiten zijn het leveren van zorg (WLZ, WMO, ZVW en JZ) Waar in het vervolg De Opbouw wordt gezegd, wordt Stichting De Opbouw c.a., dus de volledige groep, bedoeld.

KvK-nummer: 41177808

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2018, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2018.

Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Regeling verslaggeving WTZi (RvW). Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslaggevingsperiode van een kalenderjaar. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de organisatie. De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en het resultaat zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Continuïteitsveronderstelling

De Opbouw heeft eind 2018 een kredietovereenkomst gesloten met ABN AMRO BANK N.V. en BNG BANK N.V. met een investeringsfaciliteit, consolidatiefaciliteit en een werkkapitaalfaciliteit. In deze overeenkomst is opgenomen dat jaarlijks vóór 1 juli van ieder jaar de jaarrekening over het afgelopen boekjaar inclusief een goedkeurende accountantsverklaring moet worden verstrekt. Daarnaast zijn diverse convenanten opgenomen waaraan De Opbouw dient te voldoen.

In het eerste en naar het nu laat aanzien ook het tweede kwartaal van 2019 heeft De Opbouw een resultaat gerapporteerd waardoor overeengekomen convenanten met de banken uit de kredietovereenkomst niet worden gehaald. Dit betrof een overschrijding van de EBTIDA-norm. Doorbreking van een convenantafspraken leidt volgens de kredietovereenkomst tot een opschortingsgrond en heeft tot vertraging geleid van de afronding van de jaarrekening 2018. Het na 30 juni 2019 verstrekken van de gecontroleerde jaarrekening 2018 is ook een opschortingsgrond. Daarnaast wijzen de prognoses 2019 erop dat ook voor het derde en het vierde kwartaal sprake zal zijn van doorbreking van de EBITDA-norm en dat ultimo 2019 de DSCR-norm niet gehaald zal worden. Zonder maatregelen dreigt de werkkapitaalfaciliteit van de banken van € 10 miljoen in het tweede halfjaar van 2019 te worden overschreden.

In het verslagjaar 2018 voldoet De Opbouw aan de geldende ratio's. Samengevat het volgende:

	Norm volgens nieuwe convenant banken	Werkelijk 2018	Prognose 2019
EBITDA (geldt op kwartaalbasis, hier alleen ultimo stand gepresenteerd)	18 miljoen (oplopend per kwartaal tot EUR 20 miljoen ultimo 2020)	Nog niet van toepassing ultimo 2018	Norm niet gerealiseerd of naar verwachting niet gerealiseerd
DSCR	1,5	Norm gerealiseerd	Norm naar verwachting niet gerealiseerd
Solvabiliteit	25%	Norm gerealiseerd	Norm naar verwachting gerealiseerd

Onzekerheid van materieel belang

Bovenstaande omstandigheden duiden op het bestaan van een onzekerheid van materieel belang op grond waarvan gerede twijfel zou kunnen bestaan over de continuïteitsveronderstelling. Het hierna genoemde overleg met de banken voor het wel kunnen trekken van een aantal keer het komende jaar van het investeringskrediet ondanks het niet halen van de convenanten en de eigen voorziene maatregelen zijn naar verwachting afdoende om wel aan de verplichtingen tot en met zomer 2020 te voldoen.

De banken hebben een waiver verstrekt voor het niet behalen van de EBITDA norm, hierdoor bevestigt zij dat zij geen gebruik zal maken van het recht om de kredietfaciliteit te beëindigen op grond van het geconstateerde verzuim. Daarbij is ook overeengekomen dat de EBITDA niet langer als convenant in deze overeenkomst zal worden gehanteerd voor opeising, maar wel als monitorinstrument en als voorwaarde bij toekomstige trekkingsrechten. Hierbij is ook meegewogen dat één van de getroffen maatregelen een herstructurering van de organisatie betreft waardoor er vertrouwen is dat in de toekomst zal worden voldaan aan dan overeengekomen convenanten. Tevens is in de waiver opgenomen dat de banken akkoord zijn gegaan met het later opleveren van de gecontroleerde jaarrekening 2018 zonder daaraan consequenties te binden.

Maatregelen

Stichting De Opbouw heeft scenario's in kaart gebracht en heeft maatregelen getroffen om de hiervoor geanalyseerde risico's te mitigeren. In de interne organisatie zijn de maatregelen gericht op een herstructurering van de organisatie onder andere door oplossen van verliesgevendende activiteiten door betere contractering en als dat niet lukt stoppen of afstoten van de activiteiten, verkopen van een deel van de panden, investeringen die kunnen vertragen of stopzetten, intensiveren van liquiditeitsmanagement en verbeteren prognose proces, verbetermaatregelen op arbeidsverzuim opvolging en roosterings.

Met de banken ABN AMRO en BNG vindt constructief en positief overleg plaats. De banken hebben in juli 2019 een tweede trekkingsverzoek van € 10 miljoen gehonoreerd inzake door Stichting De Opbouw zelf gefinancierde bouwprojecten. Hiermee onderstrepen de banken hun commitment met de organisatie. Op basis daarvan heeft Stichting De Opbouw de overtuiging dat de kredietfaciliteit zal worden gehandhaafd. In de tweede helft van 2019 zal verder overleg worden gevoerd met de banken omtrent financiering van verdere uitbreidingsprojecten van de organisatie. In dit overleg wordt tevens gekeken naar eventuele nieuwe voorwaarden voor de betreffende faciliteiten rekening houdend met de herstructurering van De Opbouw.

De realisatie van de maatregelen, worden nauwgezet gemonitord vanuit het concernbureau en periodiek over gerapporteerd aan de Raad van Bestuur. In dit proces is de organisatie lerende en de maatregelen moeten nog gaan materialiseren. Dit proces en het realiseren van de beoogde maatregelen kennen derhalve een inherente onzekerheid voor de toekomstige kasstromen en ratio's.

Conclusie

Met het nemen van deze maatregelen verwacht De Opbouw dat de dialoog met de banken leidt tot nieuwe afspraken rondom financiering van de benodigde investeringen en dat rondom doorbreking van de convenantafspraken de banken naar verwachting niet zullen overgaan tot het opeisen van bestaande leningen of intrekken van de geldende rekening courant faciliteit. Ondanks de inherente onzekerheid in het realiseren van de maatregelen is De Opbouw optimistisch dat de maatregelen voldoende rendement en liquiditeit opbrengen. Daarom verwacht De Opbouw dat de bestaande werkkapitaal financiering toereikend zal blijven en dat er ruimte zal ontstaan om in gesprek te gaan over nieuwe financiering voor het investeringsprogramma van De Opbouw in de komende jaren.

Op basis van voorgaande concludeert de Raad van Bestuur van Stichting De Opbouw dat de jaarrekening terecht is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Vergelijkende cijfers

De cijfers voor 2017 zijn, waar nodig, geherrucriceerd om vergelijkbaarheid met 2018 mogelijk te maken. Deze herrubricering zijn gemaakt in het kasstroomoverzicht en de gesegmenteerde resultatenrekening.

Presentatiewijziging

De presentatie van de opbrengsten in de resultatenrekening met inbegrip van de vergelijkende cijfers (waar mogelijk) is aangepast aan de gewijzigde bekostiging van onze instelling is in overeenstemming met Richtlijn 655 Zorginstellingen. Naar onze mening geeft de nieuw presentatie beter inzicht in de herkomst en aard van de opbrengsten.

Waarderingsgrondslagen enkelvoudige balans en resultatenrekening

De grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn voor de enkelvoudige cijfers gelijk aan de geconsolideerde grondslagen.

Consolidatie

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de entiteiten en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend, dan wel waarover de centrale leiding gevoerd wordt. Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de instelling een meerderheidsbelang heeft, of waarop op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend worden financiële instrumenten, die potentiële stemrechten bevatten en direct kunnen worden uitgeoefend, betrokken. Participaties die zijn verworven uitsluitend met het doel om ze binnen afzienbare termijn weer te vervreemden, worden niet geconsolideerd.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed. De posten in de geconsolideerde jaarrekening worden opgesteld volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de groep.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gemaakte resultaten. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd. Tevens zijn de resultaten op onderlinge transacties tussen groepsmaatschappijen geëlimineerd voor zover de resultaten niet door transacties met derden buiten de groep zijn gerealiseerd en er geen sprake is van een bijzondere waardevermindering. De posten in de geconsolideerde jaarrekening worden opgesteld volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de groep.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn naast Stichting De Opbouw de stichtingen die tot de groep behoren opgenomen. Dit betreffen de volgende stichtingen, allen gevestigd te Utrecht:

Stichting Lyvore, Prinsenstichting, Stichting De Bilthuysen, Interkerkelijke Stichting Zorgvoorzieningen De Brug, Stichting De Wiltzangk, Stichting Lijn5 en Stichting Zideris

Op grond van artikel 7, lid 5 van de Regeling verslaggeving WTZi zijn de volgende stichtingen buiten de consolidatie gebleven:

- Stichting Opbouwfonds voor Bijzondere Voorzieningen te Utrecht.
- Stichting Steun De Opbouw te Utrecht.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

2. Grondslagen van waardering van activa en passiva

Activa en passiva

Activa en passiva worden tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen. Toelichtingen op posten in de balans, resultatenrekening en kasstroomoverzicht zijn in de jaarrekening genummerd.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar waarschijnlijk in de praktijk zullen voordoen, en niet op voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie. Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat het opnemen van activa waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden regelmatig beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft. De schattingen hebben met name betrekking op de volgende posten: gebruiksduur vaste activa, waardering van activa, voorzieningen en overlopende passiva.

Materiële vaste activa

De bedrijfsgebouwen en -terreinen, machines en installaties, andere vaste bedrijfsmiddelen, materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De kostprijs van de genoemde activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik. De kostprijs van de activa die door de stichting in eigen beheer zijn vervaardigd, bestaat uit de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de vervaardiging. Verder omvat de vervaardigingsprijs een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente op schulden over het tijdvak dat kan worden toegerekend aan de vervaardiging van de activa.

De materiële vaste activa waarvan De Opbouw, krachtens een financiële leaseovereenkomst, de economische eigendom heeft, worden geactiveerd. De uit de financiële leaseovereenkomst voortvloeiende verplichting wordt als schuld verantwoord. De in de toekomstige leasetermijnen begrepen interest wordt gedurende de looptijd van de financiële leaseovereenkomst ten laste van het resultaat gebracht. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de verwachte gebruiksduur, rekening houdend met restwaarde. Op grond, materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering. De afschrijvingspercentages die gehanteerd worden, staan vermeld onder de balansvoetlichting (1.5.1).

Kosten voor periodiek groot onderhoud worden ten laste gebracht van het resultaat op het moment dat deze zich voordoen.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Voor materiële vaste activa en deelnemingen waarop invloed van betekenis kan worden uitgeoefend wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Wanneer de boekwaarde van een actief (of een kasstroomgenererende eenheid) hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde. Indien sprake is van een bijzonder waardeverminderingverlies van een kasstroom-genererende eenheid, wordt het verlies allereerst toegerekend aan goodwill die is toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheid. Een eventueel restant verlies wordt toegerekend aan de andere activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief (of kasstroomgenererende eenheid) geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroomgenererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingverlies voor het actief (of kasstroomgenererende eenheid) zou zijn verantwoord.

Met een kasstroomgenererende eenheid wordt binnen De Opbouw een werkmaatschappij bedoeld. De indicaties voor een bijzondere waardevermindering worden dan ook op het niveau van de gehele werkmaatschappij beoordeeld, tenzij sprake is van panden die worden aangehouden voor verkoop.

Ontvangen subsidies op activa

Investeringssubsidies worden verantwoord als langlopende schuld en worden jaarlijks op systematische wijze ten gunste van het bedrijfsresultaat gebracht.

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd als zij de gebruiksduur van het object verlengen. Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

Financiële vaste activa

De grondslagen voor overige financiële vaste activa (overige vorderingen) zijn opgenomen onder het hoofd Financiële instrumenten.

Een financieel actief wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

Objectieve aanwijzingen dat financiële activa onderhevig zijn aan een bijzondere waardevermindering omvatten het niet nakomen van betalingsverplichtingen en achterstallige betalingen door een debiteur, herstructurering van een aan de stichting toekomend bedrag onder voorwaarden die de stichting anders niet zou hebben overwogen, aanwijzingen dat een debiteur of emittent failliet zal gaan, en het verdwijnen van een actieve markt voor een bepaald effect.

Aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen van vorderingen die door de stichting worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs worden zowel op het niveau van specifieke activa als op collectief niveau in aanmerking genomen. Van afzonderlijk belangrijke vorderingen wordt beoordeeld of deze individueel onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering. Van afzonderlijk belangrijke vorderingen die niet individueel onderhevig zijn gebleken aan bijzondere waardevermindering en van afzonderlijk niet belangrijke vorderingen wordt collectief beoordeeld of deze onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering, dit door samenvoeging van vorderingen met vergelijkbare risicokenmerken.

Bij de beoordeling van de collectieve waardevermindering gebruikt de stichting historische trends met betrekking tot de waarschijnlijkheid van het niet nakomen van betalings-verplichtingen, het tijdsbestek waarbinnen incassering plaatsvindt en de hoogte van gemaakte verliezen. De uitkomsten worden bijgesteld als stichtingsbestuur van oordeel is dat de huidige economische en kredietomstandigheden zodanig zijn dat het waarschijnlijk is dat de daadwerkelijke verliezen hoger dan wel lager zullen zijn dan historische trends suggereren.

Een bijzonder waardeverminderingverlies met betrekking tot een tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd financieel actief wordt berekend als het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gedisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente van het actief.

Verliezen worden opgenomen in de resultatenrekening. Rente op het aan een bijzondere waardevermindering onderhevige actief blijft verantwoord worden via oprenting van het actief met de oorspronkelijke effectieve rente van het actief.

Als in een latere periode de waarde van het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzonder waardeverminderingverlies, wordt het bedrag uit hoofde van het herstel (tot maximaal de oorspronkelijke kostprijs) opgenomen in de resultatenrekening.

Vervreemding van vaste activa

Voor verkoop beschikbare vaste activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Mutaties in Werkkapitaal

Voorraden

Voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs zijnde de verkrijgingsprijs vermeerderd met overige kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen, onder aftrek van een voorziening voor incourantheid. De voorziening is bepaald op basis van de omloopsnelheid van de voorraden.

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In deze jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: overige vorderingen, overige financiële verplichtingen en derivaten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Verstrekte leningen en overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervingsverliezen.

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode. De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

Financiële instrumenten omvatten tevens in contracten besloten afgeleide instrumenten (derivaten). Deze worden door De Opbouw gescheiden van het basiscontract en apart verantwoord indien de economische kenmerken en risico's van het basiscontract en het daarin besloten derivaat niet nauw verwant zijn of een apart instrument met dezelfde voorwaarden als het in het contract besloten derivaat aan de definitie van een derivaat zou voldoen en het gecombineerde instrument niet wordt gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeverandering in de resultatenrekening. In 2018 zijn geen derivaten afgescheiden van het basiscontract.

In contracten besloten afgeleide instrumenten, die niet worden gescheiden van het basiscontract, omdat niet aan de hiervoor genoemde voorwaarden is voldaan, worden verwerkt in overeenstemming met het basiscontract.

Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd indien De Opbouw beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en De Opbouw het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen. Indien sprake is van een overdracht van een financieel actief, dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Afgeleide financiële instrumenten

Afgeleide financiële instrumenten worden na eerste opname gewaardeerd op kostprijs of lagere marktwaarde, tenzij hedge-accounting onder het kostprijs-hedge-model wordt toegepast. Indien kostprijs-hedge-accounting wordt toegepast vindt, zolang het afgeleide instrument betrekking heeft op afdekking van het specifieke risico van een toekomstige transactie die naar verwachting zal plaatsvinden, geen herwaardering van dit instrument plaats. Zodra de verwachte toekomstige transactie leidt tot verantwoording in de resultatenrekening, wordt de met het afgeleide instrument samenhangende winst of het met het afgeleide instrument samenhangende verlies in de resultatenrekening verwerkt. Indien de afgedekte positie van een verwachte toekomstige transactie leidt tot de opname in de balans van een niet-financieel actief of een niet-financiële verplichting wordt de kostprijs van dit actief aangepast met de afdekkingsresultaten die nog niet in de resultatenrekening zijn verwerkt.

Indien afgeleide instrumenten aflopen of worden verkocht, dient de cumulatieve winst die of het cumulatieve verlies dat tot dat moment nog niet in de resultatenrekening was verwerkt, als overlopende post in de balans opgenomen te worden, totdat de afgedekte transacties plaatsvinden. Indien de transacties naar verwachting niet meer plaatsvinden, wordt de cumulatieve winst of het cumulatieve verlies overgeboekt naar de resultatenrekening. Indien afgeleide instrumenten niet langer voldoen aan de voorwaarden voor hedge-accounting, maar het financiële instrument niet wordt verkocht, wordt ook de hedge-accounting beëindigd. De vervolgwaardering van het financiële instrument is dan tegen kostprijs of lagere marktwaarde.

De Opbouw documenteert de hedgerelaties in generieke hedgedocumentatie en toetst periodiek de effectiviteit van de hedgerelaties door vast te stellen dat er sprake is van een effectieve hedge, respectievelijk dat er geen sprake is van overhedges.

De Opbouw bepaalt op elke balansdatum de mate van ineffectiviteit van de combinatie van het afdekkingsinstrument en de afgedekte positie (de hedgerelatie). De mate van ineffectiviteit van de hedgerelatie wordt vastgesteld door het vergelijken van de kritische kenmerken van het afdekkingsinstrument en de afgedekte positie in de hedgerelatie. De Opbouw hanteert voor deze vergelijking de volgende kritische kenmerken:

- omvang;
- looptijd;
- afgedekt risico;
- wijze van afrekening van het afdekkingsinstrument en afgedekte positie.

Indien de kritische kenmerken, beoordeeld in de context van de hedgerelatie, aan elkaar gelijk zijn (geweest), is geen sprake (geweest) van ineffectiviteit.

Indien de kritische kenmerken, beoordeeld in de context van de hedgerelatie, niet aan elkaar gelijk zijn (geweest), is sprake (geweest) van ineffectiviteit. In dat geval wordt de mate van ineffectiviteit vastgesteld door de verandering in reële waarde van het afdekkingsinstrument te vergelijken met de verandering in reële waarde van de afgedekte positie. Indien sprake is van een cumulatief verlies op de hedgerelatie over de periode vanaf eerste verwerking van het afdekkingsinstrument tot aan balansdatum, wordt deze ineffectiviteit (het verlies) direct in de resultatenrekening verwerkt.

De Opbouw maakt gebruik van afgeleide financiële instrumenten, in de vorm van (forward starting) renteswaps. Het doel is om deze afgeleide financiële instrumenten in te zetten als hedge-instrumenten. De Opbouw hanteert met ingang van 2013 een systeem van kostprijs-hedge-accounting. In 2011 en 2012 was er sprake van een mismatch in looptijden van de afgedekte posities met de afgeleide financiële instrumenten. Hierdoor was kostprijs-hedge-accounting eerder niet toegestaan. Inmiddels zijn de rentelooptijden van de hedge-instrumenten afgestemd op de rentelooptijden van afgedekte posities. De afgeleide financiële instrumenten werden in de jaarrekening van 2011 en 2012 tegen marktwaarde gewaardeerd en de waardeverandering direct in het resultaat verwerkt. Per 30 april 2013 zijn onderliggende posities afgesloten en is de toen geldende marktwaarde vastgelegd. Dit bedrag wordt beschouwd als vooruitbetaalde rentelasten. Deze post valt gedurende de looptijd van de afgeleide financiële instrumenten vrij ten behoeve van het resultaat.

Vorderingen

Een vordering uit hoofde van financieringstekorten of een schuld uit hoofde van financieringsoverschotten is het aan het einde van het boekjaar bestaande verschil tussen het wettelijk budget voor aanvaardbare kosten en de ontvangen voorschotten en de in rekening gebrachte vergoedingen voor diensten en verrichtingen ter dekking van het wettelijk budget (artikel 6 Regeling verslaggeving WTZI). De waardering van de vorderingen uit hoofde van financieringstekorten en schulden uit hoofde van financieringsoverschotten zijn beschreven onder het hoofd Financiële instrumenten.

Verstrekte leningen en overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingverliezen.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten

Zodra een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het resultaat van onderhanden DBC-zorgproducten, worden de opbrengsten en kosten als opbrengsten en kosten in de resultatenrekening verwerkt naar rato van de verrichte prestaties per balansdatum. Onder opbrengsten wordt verstaan de, in het contract met de zorgverzekeraar overeengekomen, opbrengsten, indien en voor zover het waarschijnlijk, is dat de opbrengsten zullen worden gerealiseerd en betrouwbaar kunnen worden bepaald.

De mate, waarin prestaties van een DBC-contract zijn verricht, wordt bepaald aan de hand van de tot de balansdatum gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte totale kosten van het contract. Indien het resultaat van een onderhanden project niet betrouwbaar kan worden bepaald, worden de projectopbrengsten slechts verwerkt tot het bedrag van de gemaakte kosten dat waarschijnlijk kan worden verhaald. Verwachte verliezen op contracten worden onmiddellijk in de winst-en-verliesrekening opgenomen.

Het onderhandenwerk DBC's wordt gewaardeerd tegen de verwachte (gemiddelde) opbrengsttarief per dag en per uur voor alle op einde boekjaar onderhanden DBC's. Om de onzekerheid van de dekking van de marge/kostprijs af te dekken wordt een voorziening getroffen.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan een jaar. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Negatieve en positieve saldi bij dezelfde banken worden gesaldeerd als een overeenkomst tot saldocompensatie is afgesloten. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is, in overeenstemming met de voorgeschreven indeling in de RJ655, opgedeeld in kapitaal, bestemmingsreserves, bestemmingsfondsen en algemene reserves.

Onder de bestemmingsreserves worden alle reserves opgenomen, die door het bestuur zijn afgezonderd voor specifieke doelen. De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door De Raad van Bestuur bepaald. Dit betreft geen verplichting. De Raad van Bestuur van De Opbouw kan deze beperking zelf opheffen. De bestemmingsreserves zijn gevormd vanuit de bestemmingsfondsen en daarom wel onderhevig aan de daarvoor geldende beperking. Om die reden zijn de bestemmingsreserves als onderdeel van de bestemmingsfondsen gepresenteerd.

- *Bestemmingsreserve financiering onroerend goed*: Met financiers is afgesproken dat De Opbouw 25% van investeringen in onroerend goed zelf zal financieren. Bij de aanbesteding van bouwprojecten dient 25% van het budget te worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve financiering onroerend goed. De noodzakelijke dotatie aan deze bestemmingsreserve komt ten laste van de RAK. Na gereedmelding zal de toevoeging worden aangevuld op basis van de werkelijke kosten. 25% van de afschrijvingslast zal via de resultaatverdeling ten laste van deze bestemmingsreserve worden gebracht.

- *Transitie Jeugd- en Langdurige zorg*: Deze reserve is in 2013 op concernniveau gevormd om de verwachte kosten naar aanleiding van de transitie in de Jeugd- en langdurige zorg op te kunnen vangen. Hierbij moet gedacht worden aan frictiekosten om de organisatie aan te passen aan de nieuwe situatie. De naar verwachting benodigde omvang wordt jaarlijks bepaald en het verschil wordt als overige mutatie verwerkt.

- *Overige bestemde reserves*: De overige bestemde reserves bestaan uit verschillende reserves, die ontstaan zijn uit plannen naar de toekomst toe, waarvoor nog geen verplichtingen zijn vastgelegd, en welke dus ook nog niet in de resultatenrekening verwerkt kunnen worden.

Onder de bestemmingsfondsen worden alle reserves opgenomen die een beperking hebben die opgelegd is door een derde, zoals bepalingen in de wet of beleidsregels. Bij De Opbouw gaat het hierbij om beperkingen die volgen uit de beleidsregels van de NZa.

- *Reserve aanvaardbare kosten*: De RAK bestond voor De Opbouw alleen uit AWBZ-geld. Met ingang van 2015 wordt het resultaat behaald uit WLZ gefinancierde zorg hier ook aan toegevoegd. Eventuele verliezen uit Jeugdwet, Wmo en Zvw worden in mindering gebracht.

- *Algemene en Overige reserves*: De algemene en overige reserves hebben betrekking op posten waarvoor geen interne bestemming of externe beperking van toepassing is.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan en die het gevolg zijn van een gebeurtenis uit het verleden, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. Hier wordt rekening gehouden met inflatie. Wanneer verplichtingen naar verwachting door een derde zullen worden vergoed, wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen, indien het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting.

De Opbouw kent een aantal voorzieningen die door alle werkmaatschappijen gevormd worden ten laste van het resultaat. Deze voorzieningen worden hierbij toegelicht:

- *Voorziening Reorganisatie*: Een reorganisatievoorziening wordt getroffen als op balansdatum een gedetailleerd reorganisatieplan is geformaliseerd en uiterlijk op opmaakdatum van de jaarrekening de gerechtvaardigde verwachting van uitvoering van het plan is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben. Van een gerechtvaardigde verwachting is sprake als is gestart met de uitvoering van de reorganisatie of als de hoofdlijnen bekend zijn gemaakt aan hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben. In de reorganisatievoorziening worden de als gevolg van de reorganisatie noodzakelijke kosten opgenomen, die niet in verband staan met de doorlopende activiteiten van de stichting.
- *Voorziening langdurig arbeidsongeschikten*: Een voorziening wordt gevormd voor die periode dat De Opbouw het eigen risico draagt en het betrouwbaar te schatten is welke periode de medewerker ziek blijft en een WGA uitkering ontvangt. In de voorziening wordt opgenomen het brutoloon naar rato van het aantal dagen vermenigvuldigd met een opslag voor sociale lasten. Per jaarlaag dient een percentage te worden ingeschat dat de medewerker ziek blijft. Als uitgangspunt voor het tweede ziektejaar wordt ervoor gekozen om deze medewerkers voor 100% op te nemen in de voorziening.
- *Voorziening Jubileumuitkeringen*: De cao's van De Opbouw kennen verschillende jubilea waarbij een uitkering uitgekeerd dient te worden. De voorziening wordt bepaald op basis van opbouw in jaarlagen, blijfkans en contante waarde.
- De Voorziening ORT ziet toe op de reservering nabetaling ORT als gevolg van de gewijzigde CAO-VVT en een inschatting van de kosten nabetaling ORT van de GRZ

Langlopende schulden

De waardering van langlopende schulden is toegelicht onder het hoofd Financiële instrumenten.

Kortlopende schulden

De waardering van kortlopende schulden is toegelicht onder het hoofd Financiële instrumenten.

Bepaling reële waarde

De reële waarde van een financieel instrument is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en van elkaar onafhankelijk zijn.

De reële waarde van derivaten waarbij geen collateral wordt uitgewisseld, wordt bepaald door het contant maken van de kasstromen aan de hand van de relevante swapcurve vermeerderd met krediet- en liquiditeitsopslagen.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

3 Grondslagen van resultaatbepaling

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de baten en de lasten over het verslagjaar, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde waarderingsgrondslagen. Baten worden in de resultatenrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden verantwoord in het jaar waarin de baten zijn gerealiseerd. Lasten worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn. De overige baten en lasten worden toegerekend aan de verslagperiode waarop deze betrekking hebben.

Baten (waaronder nagekomen budgetaanpassingen) en lasten uit voorgaande jaren die in dit boekjaar zijn geconstateerd, worden aan dit boekjaar toegerekend. In het geval van een geconstateerde fout in voorgaande boekjaren wordt fouterstel toegepast.

Opbrengsten

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten.

De met de opbrengsten samenhangende lasten worden toegerekend aan de periode waarin de baten zijn verantwoord.

Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de resultatenrekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslag-vergoedingen) aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening opgenomen.

De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de resultatenrekening gebracht.

Pensioenen

De Opbouw heeft voor haar werknemers een toegezegde pensioenregeling. Hiervoor in aanmerking komende werknemers hebben op de pensioengerechtigde leeftijd recht op een pensioen dat is gebaseerd op het gemiddeld verdiende loon berekend over de jaren dat de werknemer pensioen heeft opgebouwd bij De Opbouw.

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

De pensioenregeling wordt volgens de Pensioenwet gekarakteriseerd als uitkeringsovereenkomst. De belangrijkste afspraken die zijn opgenomen in de uitvoeringsovereenkomst zijn de volgende:

- Indexatie geeft geen aanleiding tot premieaanpassingen;
- Er vindt geen premiereductie of -terugstorting plaats;
- Bij onderdekking kan een extra premieopslag van maximaal 2,5% worden toegepast door het fonds.

De Opbouw heeft geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn, anders dan het voldoen van toekomstig hogere premiebijdragen. Om deze reden worden de op een periode betrekking hebbende premiebijdragen in die periode ten laste van het resultaat gebracht.

1.4 GRONDSLAGEN VAN WAARDERING EN RESULTAATBEPALING

Ontslagvergoedingen

Ontslagvergoedingen zijn vergoedingen die worden toegekend in ruil voor de beëindiging van het dienstverband. Een uitkering als gevolg van ontslag wordt als verplichting en als last verwerkt als de stichting zich aantoonbaar onvoorwaardelijk heeft verbonden tot betaling van een ontslagvergoeding. Als het ontslag onderdeel is van een reorganisatie, worden de kosten van de ontslagvergoeding opgenomen in een reorganisatievergoeding. Zie hiervoor de grondslag onder het hoofd Voorzieningen.

Ontslagvergoedingen worden gewaardeerd met inachtneming van de aard van de vergoeding. Als de ontslagvergoeding een verbetering is van de beloningen na afloop van het dienstverband, vindt waardering plaats volgens dezelfde grondslagen die worden toegepast voor pensioenregelingen. Andere ontslagvergoedingen worden gewaardeerd op basis van de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

Financiële baten en lasten

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren. In de rentebaten en -lasten worden ook de resultaten van het afsluiten van instrumenten om het renterisico te verkleinen verwerkt. Dekken deze instrumenten het renterisico van een of meerdere leningen helemaal af dan worden alleen de betaalde en/of ontvangen rentetermijnen verantwoord. Bestaat er geen complete afdekking van het risico dan worden deze instrumenten zelfstandig op marktwaarde gewaardeerd.

De rentederivaten, die door De Opbouw aangehouden worden, hebben tot doel het afdekken van het renterisico. Variabele rente wordt middels dit instrument omgezet in vaste rente.

Overheidssubsidies

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruitontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de groep zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. Subsidies ter compensatie van door de groep gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de winst-en-verliesrekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt. Subsidies ter compensatie van de groep voor de kosten van een actief worden systematisch in de winst-en-verliesrekening opgenomen gedurende de gebruiksduur van het actief.

Leasing

De Opbouw kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Financiële lease

Als De Opbouw optreedt als lessee in een financiële lease, wordt het leaseobject (en de daarmee samenhangende verplichting) bij de aanvang van de leaseperiode in de balans verwerkt tegen de reële waarde van het leaseobject of, indien deze lager is, tegen de contante waarde van de minimale leasebetalingen. Beide waarden worden bepaald op het tijdstip van het aangaan van de leaseovereenkomst. De toegepaste rentevoet bij de berekening van de contante waarde is de impliciete rentevoet. Indien deze rentevoet praktisch niet te bepalen is, wordt de marginale rentevoet gehanteerd. De initiële directe kosten worden opgenomen in de eerste waardering van het leaseobject.

De grondslagen voor de vervolgwaardering van het leaseobject zijn beschreven onder de paragraaf Materiële vaste activa. Als geen redelijke zekerheid bestaat dat De Opbouw eigenaar van een leaseobject zal worden aan het einde van de leaseperiode, wordt het object afgeschreven over de kortste termijn van de leaseperiode of de gebruiksduur van het object. De minimale leasebetalingen worden gesplitst in rentelasten en aflossing van de uitstaande leaseverplichting. De rentelasten worden gedurende de leaseperiode zodanig toegerekend aan elke periode dat dit resulteert in een constante periodieke rentevoet over de resterende netto-verplichting met betrekking tot de financiële lease. Voorwaardelijke leasebetalingen worden als last verwerkt in de periode dat aan de voorwaarden tot betaling wordt voldaan.

Operationele lease

Als De Opbouw optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen inzake de operationele lease worden lineair over de leaseperiode ten laste van de resultatenrekening gebracht.

4. Grondslagen van segmentering

In de jaarrekening wordt gekozen voor een segmentatie van het resultaat gemaakt in de volgende segmenten: ouderenzorg, gehandicaptenzorg en jeugdzorg. Het resultaat van het CBO wordt evenredig naar rato omzet van de werkmaatschappijen verdeeld over deze segmenten. Dit is overeenkomstig conform het model Jaarrekening Zorg RJ 655.410.

5. Grondslagen van kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit kasmiddelen, tegoeden op bankrekeningen en beleggingen die relatief eenvoudig en zonder risico kunnen worden omgezet in geldmiddelen.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Kasstroom uit financiële afgeleide instrumenten die worden verantwoord als reëlewaarde-hedges worden in dezelfde categorie ingedeeld als de kasstromen uit de afgedekte balansposten. Kasstromen uit financiële derivaten waarbij hedge-accounting niet langer wordt toegepast, worden consistent met de aard van het instrument ingedeeld, vanaf de datum waarop de hedge-accounting is beëindigd.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening.

Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Waarderingsgrondslagen WNT

Voor de uitvoering van de Wet normering topinkomens (WNT) heeft de instelling zich gehouden aan de wet- en regelgeving inzake de WNT, waaronder de instellingsspecifieke (sectorale) regels.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

1. Geconsolideerd mutatieoverzicht materiële vaste activa

	Totaal MVA	Bedrijfs- gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen, technische en administratieve uitrusting	Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari 2018					
- aanschafwaarde	313.835	191.030	65.409	41.556	15.839
- cumulatieve herwaarderingen	215	215	-	-	-
- cumulatieve afschrijvingen	128.172	69.627	30.485	28.063	-3
Boekwaarde per 1 januari 2018	185.878	121.619	34.924	13.493	15.843
Mutaties in het boekjaar					
- investeringen	25.056	6.097	3.489	4.535	10.934
- herwaarderingen	-	-	-	-	-
- afschrijvingen	12.700	4.925	3.711	4.064	-
- bijzondere waardeverminderingen	-360	-360	-	-	-
- terugname geheel afgeschreven activa					
.aanschafwaarde	389	381	-	8	-
.cumulatieve afschrijvingen	389	381	-	8	-
- desinvesteringen					
aanschafwaarde	4.425	2.928	521	975	-
cumulatieve herwaarderingen	-	-	-	-	-
cumulatieve afschrijvingen	2.952	1.627	428	897	-
per saldo	1.473	1.302	93	78	-
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	11.243	231	-315	393	10.934
Stand per 31 december 2018					
- aanschafwaarde	334.076	193.819	68.377	45.107	26.773
- cumulatieve herwaarderingen	215	215	-	-	-
- cumulatieve afschrijvingen	137.170	72.184	33.768	31.221	-3
Boekwaarde per 31 december 2018	197.121	121.849	34.609	13.886	26.777
Afschrijvingspercentage		2,5%	10,0%	10-33%	0,0%

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Bedrijfsgebouwen en terreinen	121.849	121.619
Machines en installaties	34.609	34.924
Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting	13.886	13.493
Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa	26.777	15.843
Totaal materiële vaste activa	197.121	185.878

Het verloop van de materiële vaste activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	185.878	180.253
Bij: investeringen	25.056	21.452
Bij: herwaarderingen	0	-1.000
Af: afschrijvingen	-12.700	-12.388
Bij: terugname bijzondere waardevermindering	360	0
Af: terugname geheel afgeschreven activa	0	78
Af: desinvesteringen	-1.473	-2.516
Boekwaarde per 31 december	197.121	185.878

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

Toelichting materiële vaste activa:

Gebouwen en terreinen met een boekwaarde van € 128,7 miljoen (2017: € 91,0 miljoen) zijn hypothecair verbonden ten behoeve van kredietinstellingen. De stijging ten opzichte van vorig jaar wordt veroorzaakt door de nieuw afgesloten kredietfaciliteit in 2018 waarbij meer zekerheden zijn afgegeven.

De WOZ-waarde van de locaties van De Opbouw bedraagt per 1 januari 2018 € 184,4 miljoen.

Voor een nadere specificatie van het verloop van de materiële vaste activa, per activagroep wordt verwezen naar bovenstaand geconsolideerd mutatieoverzicht materiële vaste activa.

In de materiële vaste activa, in de categorie Bedrijfsgebouwen en -terreinen, is een pand opgenomen dat als financiële lease is gekwalificeerd. Dit betreft een pand met langdurige huurovereenkomsten, waarbij De Opbouw economisch als eigenaar gezien kan worden. De WOZ-waarde van dit pand is 5,8 miljoen.

Op de materiële vaste activa is in de afgelopen jaren een totale bijzondere waardevermindering in mindering gebracht van circa € 17 miljoen.

Deze zijn niet allemaal in de jaarrekeningen als Bijzondere waardevermindering gerubriceerd.

Als zekerheid ten behoeve van de langlopende schulden zijn de machines en installaties verpand.

Inzake bouwprojecten zijn € 16,1 miljoen aan investeringverplichtingen aangegaan voor 2019 en 8,1 miljoen voor 2020 en verder.

De Opbouw heeft geen aanwijzingen voor bijzondere waardevermindering geïdentificeerd voor alle werkmaatschappijen met uitzondering van Lijn5. Lijn5 heeft besloten om de panden aan te houden voor de verkoop. Derhalve heeft bij Lijn5 een impairment analyse op pandniveau plaatsgevonden. Deze analyse geeft plaatsgevonden dat de boekwaardes van de panden te toetsen aan de hand van de taxatierapporten (direct opbrengstwaarde). Op basis van deze toets is er geen sprake van een bijzondere waardevermindering. De taxatiewaardes liggen namelijk hoger dan de boekwaardes ultimo 2018. De terugname van de bijzondere waardevermindering heeft betrekking op een in het verleden geboekte impairment op een pand te Uithoorn.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

2. Financiële vaste activa

	Caps	Vordering op grond van compensa- tieregeling	Overige vorderingen	Totaal
	€	€	€	€
Boekwaarde per 1 januari 2018	135	0	0	135
(Terugname) waardeverminderingen	-2	0	0	-2
Amortisatie (dis)agio	-13	0	0	-13
Boekwaarde per 31 december 2018	120	0	0	120

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Kosten cap	120	135
Totaal financiële vaste activa	120	135

Het verloop van de financiële vaste activa is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	135	182
(Terugname) waardeverminderingen	-2	-34
Amortisatie (dis)agio	-13	-13
Boekwaarde per 31 december	120	135

Toelichting:

De post cap betreft de geactiveerde kosten van een cap transactie die gedurende de resterende looptijd tot 2025 ten laste van het resultaat worden gebracht. De marktwaarde van de Cap benadert de in de jaarrekening opgenomen waarde.

3. Voorraden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Voorraden magazijn	81	103
Voorraad overig	2.110	2.110
Totaal voorraden	2.191	2.213

Toelichting:

De post voorraad overig betreft de waarde van panden te Soest die zijn verkocht, maar waarvan de levering en betaling nog niet heeft plaatsgevonden.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

4. Onderhanden werk uit hoofde van DBC's / DBC-zorgproducten

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Onderhanden werk DBC's / DBC-zorgproducten	414	411
Totaal onderhanden werk	414	411

Toelichting:

Ten opzichte van 2017 een stabiele lijn zonder bijzonderheden.

5. Vorderingen uit hoofde van financieringsbekostiging en schulden uit hoofde van financieringsbekostiging AWBZ / Wlz

	t/m 2015	2016	2017	2018	totaal
	€	€	€	€	€
Saldo per 1 januari	0	-56	1.900	0	1.844
Financieringsverschil boekjaar	0	0	0	1.928	1.928
Correcties voorgaande jaren	0	0	-260	0	-260
Betalingen/ontvangsten	0	2	-1.726	-254	-1.978
Subtotaal mutatie boekjaar	0	2	-1.986	1.674	-310
Saldo per 31 december	0	-54	-86	1.674	1.535

Stadium van vaststelling (per erkenning):

Bilthuisen	c	c	c	a
ISZ De Brug	c	b	b	a
Lijn5	c	c	c	a
Lyvore	c	c	c	a
Prinsentichting	c	c	c	a
Zideris	c	c	c	a

a= interne berekening

b= overeenstemming met zorgverzekeraars

c= definitieve vaststelling NZa

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Waarvan gepresenteerd als:		
- vorderingen uit hoofde van financieringstekort	1.952	2.086
- schulden uit hoofde van financieringoverschot	417	242
	1.535	1.844

Specificatie financieringsverschil in het boekjaar

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten Wlz-zorg (exclusief subsidies)	200.064	191.138
Af: vergoedingen ter dekking van het wettelijk budget	198.390	189.238
Totaal financieringsverschil	1.674	1.900

Toelichting:

Financieringsbekostiging is in totaal toegenomen door hogere gemiddelde tarieven ten opzichte van 2017.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

6. Debiteuren en overige vorderingen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Vorderingen op debiteuren	2.554	992
Nog te factureren omzet DBC's / DBC-zorgproducten	1.460	1.137
Vordering op zorgverzekeraars	1.169	1.145
Overige vorderingen	476	310
Te ontvangen van gemeenten inzake jeugdhulp en Wmo	5.151	6.560
Vorderingen op cliënten	347	339
Vorderingen op medewerkers	6	0
Vooruitbetaalde bedragen	723	666
Nog te ontvangen bedragen	696	683
Overige overlopende activa	0	1.545
Totaal debiteuren en overige vorderingen	12.582	13.376

Toelichting:

De vordering debiteuren en overige vorderingen laat een daling zien van 800k. De vorderingen op de gemeentes laat een daling zien welke hoofdzakelijk zijn oorsprong vindt binnen de jeugdzorg. Verder vallen onder de vorderingen de Fraters van Utrecht en de resultaten behaald door wijkrestaurant "Bij de Tijd". De daling hiervan is mede toe te schrijven aan de inspanningen die zijn gedaan om de openstaande vorderingen terug te brengen. In 2017 is een piek zichtbaar in de overige overlopende activa dit in 2018 omslaat naar een kortlopende schuld (overige overlopende passiva).

7. Liquide middelen

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Bankrekeningen	16.121	16.371
Kassen	148	100
Totaal liquide middelen	16.269	16.471

Toelichting:

De liquide middelen staan niet geheel ter vrije beschikking, dit betreft gelden die uit hoofde van door de bank afgegeven garanties (€ 212k) niet ter vrije beschikking staan.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

8. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende componenten:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Kapitaal	202	202
Bestemmingsfondsen	39.276	36.836
Bestemmingsreserves	29.958	30.173
Algemene en overige reserves	9.124	9.124
Totaal eigen vermogen	<u>78.559</u>	<u>76.335</u>

Kapitaal

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	€	€	€	€
Kapitaal	202	0	0	202
Totaal kapitaal	<u>202</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>202</u>

Bestemmingsfondsen

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	€	€	€	€
Reserve aanvaardbare kosten	36.836	2.440	0	39.276
Totaal Reserve aanvaardbare kosten	<u>36.836</u>	<u>2.440</u>	<u>0</u>	<u>39.276</u>

Bestemmingsreserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	€	€	€	€
Innovatiefonds	2.801	629	0	3.430
Bestemmingsreserve financiering OG	27.372	-844	0	26.528
Totaal bestemmingsreserves	<u>30.173</u>	<u>-215</u>	<u>0</u>	<u>29.958</u>

Toelichting:

De bestemmingsreserve financiering OG wordt gevormd om zichtbaar te maken welk deel van het eigen vermogen is vastgelegd in OG. Op basis van afspraken met financiers wordt 30% van de nieuwbouwprojecten gefinancierd met eigen middelen tot december 2018 betrof dit 25%. De bestemmingsreserve financiering OG valt vrij middels de resultaatbestemming door ieder jaar 25% van de afschrijvingslasten van gereedgemaakte projecten hier aan toe te schrijven.

Naast de bestemmingsreserve financiering OG bestaat nog een reserve gevormd door het exploitatieresultaat van het Ontwikkelfonds, welke gereserveerd wordt ter financiering van concernbrede projecten die dienen om de strategische positie van De Opbouw te waarborgen.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-18	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-18
	€	€	€	€
Algemene Reserve	9.770	0	0	9.770
Reserve Zorgverzekering Wet	-646	0	0	-646
Totaal algemene en overige reserves	<u>9.124</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>9.124</u>

Toelichting:

De algemene en overige reserves hebben betrekking op posten waarvoor geen interne bestemming of externe beperking van toepassing is.

9. Voorzieningen

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-18	Dotatie	Onttrekking	Vrijval	Saldo per 31-dec-18
	€	€	€	€	€
Voorziening reorganisatie	402	401	383		420
Voorziening doorbetaling bij ziekte	4.611	2.068	678	629	5.372
Voorziening jubileumuitkering	1.340	241	82	31	1.468
Voorziening ORT-claim	763		293	52	418
Totaal voorzieningen	<u>7.116</u>	<u>2.710</u>	<u>1.436</u>	<u>712</u>	<u>7.678</u>

31-dec-18

Kortlopend deel van de voorzieningen (< 1 jr.)

1.324

Langlopend deel van de voorzieningen (> 1 jr.)

6.354

Hiervan langlopend (> 5 jaar)

3.102

Toelichting per categorie voorziening:

De Voorziening Reorganisatie is gevormd naar aanleiding van concrete beeindigingen van dienstverbanden in 2019. Met de desbetreffende medewerkers zijn in het nieuwe boekjaar afspraken gemaakt met betrekking tot de beeindiging van het dienstverband. Deze afspraken zijn vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst.

De voorziening langdurig arbeidsongeschikten wordt getroffen voor de doorbetaling van loon in het tweede ziektejaar plus het WGA risico welke De Opbouw loopt doordat zij met ingang van 2015 eigen risicodragers is.

De voorziening jubileumuitkeringen is gevormd voor toegezegde rechten aan werknemers in verband met te bereiken jubilea.

De voorziening ORT claim is getroffen voor de uitgaven gepaard gaand met de onregelmatigheidstoeslag over vakantiedagen in de zorg over voorgaande jaren.

Het deel van de voorzieningen dat niet is gebruikt en niet meer nodig is wordt als vrijval verantwoord.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

10. Langlopende schulden (nog voor meer dan een jaar)

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Hypothecaire Leningen	75.739	76.832
Langlopende leaseverplichtingen	4.591	5.355
Totaal langlopende schulden (nog voor meer dan een jaar)	<u>80.330</u>	<u>82.187</u>

Het verloop is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Stand per 1 januari	82.026	87.207
Bij: nieuwe leningen	10.000	0
Af: aflossingen	10.911	5.181
Stand per 31 december	<u>81.115</u>	<u>82.026</u>
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	5.376	5.193
Stand langlopende schulden per 31 december	<u>75.739</u>	<u>76.833</u>

Toelichting in welke mate (het totaal van) de langlopende schulden als langlopend moeten worden beschouwd:

Kortlopend deel van de langlopende schulden (< 1 jr.), aflossingsverplichtingen	5.376	5.193
Langlopend deel van de langlopende schulden (> 1 jr.) (balanspost)	75.739	76.833
Hiervan langlopend (> 5 jaar)	47.716	50.001

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar de bijlage overzicht langlopende schulden.
De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

Toelichting:

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar de bijlage overzicht langlopende schulden. De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden.

De verstrekte zekerheden ten behoeve van de langlopende schulden bestaan uit (hypothecaire) zekerheden op bedrijfsgebouwen en terreinen en pandrecht op voorraden, machines en installaties, en vorderingen.

Voor wat betreft de langlopende leningen bij de ABN AMRO geldt een convenant met als eis dat het garantievermogen van De Opbouw minimaal 20% van het gecorrigeerd balanstotaal moet zijn en dat de Debt Service Capacity Ratio minimaal 1,3 dient te zijn. Er is in december een nieuwe financieringsfaciliteit afgesloten met BNG en ABN AMRO van € 85 miljoen. Uit deze faciliteit kunnen t/m 2022 leningen getrokken worden voor de financiering van bouwprojecten. Een van de voorwaarden is dat De Opbouw 30% van de benodigde gelden uit eigen middelen financiert. Voor deze faciliteit dient ook aan een aantal convenanten te worden voldaan, zie ook de grondslagen met continuïteitsveronderstelling. De solvabiliteitsratio dient hoger of gelijk te zijn dan 25% en de Debt Service Capacity Ratio moet volgens dit convenant hoger dan of gelijk zijn aan 1,5.

Het garantievermogen is in 2018 34,06% van het gecorrigeerd balanstotaal, de solvabiliteitsratio is 34,06% en DSCR is 1,95%.

De leningen staan op naam van De Opbouw of werkmaatschappijen. Gezien de verbondenheid van de leningen aan specifieke werkmaatschappijen, zijn deze in de enkelvoudige jaarrekeningen van de afzonderlijke stichtingen gewaardeerd. In de bijlage Overzicht langlopende schulden, zijn de leningen per werkmaatschappij gegroepeerd.

De gewogen gemiddelde rente op de vastrentende langlopende schulden van € 86,2 miljoen (inclusief 10 miljoen nieuwe lening in 2018) is 2,38% (2017: 2,54%) en de gewogen gemiddelde resterende looptijd is 8,8 jaar (2017: 10,4 jaar). Voor de langlopende leningen, exclusief waarborghypotheken, langlopende leaseverplichting en leningen met een restschuld lager dan € 100 duizend is de reële waarde berekend. De totale leningportefeuille waar de berekening over is gemaakt, is € 80,5 miljoen. De reële waarde van deze leningen is € 79,3 miljoen. Dit is een fractionele afwijking van -1,5% en wordt veroorzaakt door de lage rentestand van dit moment.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

- Leaseverplichtingen

Het verloop is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Stand per 1 januari	5.771	6.150
Af: aflossingen en overige verminderingen	710	379
Stand per 31 december	5.061	5.771
Af: aflossingsverplichting komend boekjaar	470	416
Stand langlopende schulden per 31 december	4.591	5.355

Toelichting in welke mate (het totaal van) de leaseverplichtingen als langlopend moet worden beschouwd:

Kortlopend deel van de langlopende schulden (< 1 jr.), aflossingsverplichtingen	470	416
Langlopend deel van de langlopende schulden (> 1 jr.) (balanspost)	4.591	5.355
Hiervan langlopend (> 5 jaar)	2.204	3.225

Toelichting:

De leaseverplichting betreft een financial leasecontract met Stichting Woonzorg Nederland.
Deze overeenkomst loopt tot 1-10-2026.

11. Investeringsubsidies

Het verloop is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Stand per 1 januari	2.455	2.600
Af: vrijval naar resultatenrekening	-145	-145
Stand per 31 december	2.310	2.455

Toelichting in welke mate (het totaal van) de egalisatierekening subsidies als langlopend moeten worden beschouwd:

	31-dec-18	31-dec-17
Kortlopend deel van de egalisatierekening subsidies (< 1 jr.)	145	145
Langlopend deel van de egalisatierekening subsidies (> 1 jr.)	2.165	2.310
Hiervan langlopend (> 5 jaar)	1.585	1.730

Toelichting:

De subsidies bestaan uit door provincie Gelderland beschikbaar gestelde middelen voor investering in locatie De Bovenkruier te Apeldoorn. De subsidie valt vrij in hetzelfde ritme als de afschrijving op het actief. In de toekomst blijft deze post gehandhaafd.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

12. Overige kortlopende schulden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Schulden aan banken	12.571	6.008
Crediteuren	7.236	4.473
Aflossingsverplichtingen langlopende leningen extern (incl lease)	5.846	5.610
Belastingen en sociale premies	7.285	7.171
Schulden terzake pensioenen	541	1.575
Vakantiegeld	5.035	4.678
Vakantiedagen	6.112	5.608
Reservering PBL	6.701	6.317
Reservering eindejaarsuitkering	307	285
Te betalen ORT	1.100	1.072
Vooruitontvangen bedragen	-242	888
Schulden aan medewerkers	121	110
Waardering rentederivaten	1.688	2.287
Overige schulden	4.345	4.057
Frictiemiddelen	2.070	2.070
Overige overlopende passiva	639	23
Totaal overige kortlopende schulden	61.354	52.232

Toelichting:

Van de schulden heeft circa € 10 miljoen een looptijd langer dan 1 jaar (2017: € 10 miljoen).
 Opgenomen saldo bij banken ultimo 2018 is € 12,6mio. Deze faciliteit valt binnen het totaal financieringspakket bij de bank waarvoor zekerheden zijn gesteld in de vorm van hypotheek en pandrechten. De boekwaarde van de kortlopende schulden benaderd de reële waarde daarvan, gegeven de korte looptijd van de opgenomen posten.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

13. Niet in de balans opgenomen regelingen

Verplichtingen uit hoofde van het macrobeheersinstrument

Voor de Zwv is een macrobeheersingsinstrument van toepassing waardoor in 2019 een terugbetalingsverplichting kan worden opgelegd als het landelijke macrobudget voor 2018 zou zijn overschreden.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 bestaat nog geen inzicht in de omvang van deze mogelijke verplichting. De Opbouw is niet in staat een betrouwbare inschatting te maken van de uit het macrobeheersinstrument voortkomende verplichting en deze te kwantificeren. Als gevolg daarvan is deze verplichting niet tot uitdrukking gebracht in de balans van De Opbouw per 31 december 2018.

De extramurale (wijkverpleging) producten PV (Persoonlijke verzorging) en VP (verpleging) worden met ingang van boekjaar 2015 gefinancierd vanuit de Zwv. Onderdeel van de regeling is dat een overschrijding van het landelijke budgetplafond voor GRZ (Geriatrische RevalidatieZorg) zal worden teruggevorderd van de zorginstellingen naar ieders aandeel in de overschrijding (macrobeheersinstrument). Zorgaanbieders kunnen op basis hiervan een terugbetalingsverplichting opgelegd krijgen in 2019.

Bij het opstellen van de jaarrekening 2018 bestaat nog geen inzicht in de omvang van deze verplichting. De Opbouw is niet in staat een betrouwbare inschatting te maken van de uit het macrobeheersinstrument voortkomende verplichting en deze te kwantificeren. Als gevolg daarvan is deze verplichting niet tot uitdrukking gebracht in de balans van de stichting per 31 december 2018.

Bovenstaande is in overeenstemming met de betreffende beleidsregel van de NZa met betrekking tot het Macrobeheersmodel geriatrische revalidatiezorg.

Meerjarige financiële verplichtingen

Huur- en leaseverplichtingen binnen 1 jaar:	5,8 Miljoen
Huur- en leaseverplichtingen 1 tot 5 jaar:	12,9 Miljoen
Huur- en leaseverplichtingen na 5 jaar:	16,1 Miljoen

Investeringsverplichting	
Investeringsverplichtingen 2019 (< 1 jaar)	16,1 Miljoen
Investeringsverplichtingen 2020-2023 (> 1 jr < 5 jr)	8,1 Miljoen
Investeringsverplichtingen > 2023	0 Miljoen

Er zijn bankgaranties verstrekt van € 212.000 (2017: 492.000).

Toelichting:

De investeringsverplichtingen hebben betrekking op lopende projecten in 2018 en aangegane verplichtingen voor projecten die nog van start moeten gaan.

Een woningcorporatie heeft een koopoptie op grote delen van het instellingsterrein van Prinsensichting, aan Kwadijkerpark te Purmerend. In 2011 is de koop definitief geworden. De overdracht en betaling vindt plaats in twee tranches, de eerste heeft reeds plaats gevonden in 2018 waarbij de tweede tranche na oplevering van de verkoop van Kwadijkerpark zal plaatsvinden (2021). Hiermee zal 4 miljoen mee gemoeid zijn waardoor de effectieve verplichting die drukt op 2020-2023 4,1 zal zijn.

Alle onder De Opbouw vallende groepsonderdelen zijn juridisch aansprakelijk voor elkaar.

Waarborgfonds voor de zorgsector

De zorginstelling heeft in het kader van het WfZ-deelnemerschap een obligoverplichting richting het WfZ. Dit houdt in dat indien het eigen vermogen van het WfZ onvoldoende zou blijken om aan de garantieverplichtingen te voldoen en WfZ wordt aangesproken op zijn garantieverplichtingen, WfZ een beroep kan doen op financiële hulp van de deelnemers. Deze hulp wordt in dat geval geboden in de vorm van renteloze leningen aan het WfZ. De omvang van het obligo bedraagt maximaal 3% van de restantschuld van de geborgde leningen van de deelnemer. De omvang van dit obligo bedraagt ultimo 2018 € 19K.

Fiscale eenheid

Stichting de Opbouw vormt een fiscale eenheid omzetbelasting met de onderliggende werkmaatschappijen.

VPB-plicht Jeugdzorg

Rechtspersonen vallen in het algemeen onder de Wet op de vennootschapsbelasting, 1969, waarbij voor stichtingen geldt dat ze belastingplichtig zijn indien en voor zover ze een onderneming drijven. Voor de Jeugdzorg in Nederland bestaat er discussie of er sprake is van belastingplicht. De Opbouw besloten geen rekening te houden met een eventuele belastingplicht. Mocht die plicht er uiteindelijk wel blijken te zijn, dan is het risico zeer beperkt in verband met de verlieslatendheid van de Jeugdzorg binnen de groep.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

Terugbetalingsrisico TAJ

De Opbouw heeft van de mogelijkheid gebruik gemaakt om een subsidie (onder voorwaarden) te verkrijgen ter vergoeding van bepaalde kosten die samenhangen met de inwerkingtreding van de Jeugdwet. Deze subsidie op grond van de 'Beleidsregels subsidieverstrekking bijzondere transitiekosten Jeugdwet' is in de jaarrekening verantwoord voor een bedrag van EUR 7,1 miljoen (tot en met 2017 EUR 6,6 miljoen en 2018 EUR 0,5 miljoen). De feitelijke aanvraag bedroeg EUR 13,8 miljoen waarvan uiteindelijk EUR 7,1 miljoen is gehonoreerd. De subsidie een aantal voorwaarden waarbij een minimaal ingeschatte risico bestaat op terugbetaling. In 2019 wordt een aparte controleverklaring verstrekt bij de verantwoording van de bestede gelden behorende bij de verkregen subsidie.

Financiële instrumenten

Algemeen

Toelichting:

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de onderneming blootstelt aan rente-, kasstroom-, krediet- en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de onderneming een beleid inclusief een stelsel van limieten en procedures opgesteld om de risico's van onvoorspelbare ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de financiële prestaties van de onderneming te beperken. De onderneming zet afgeleide financiële instrumenten in, waaronder interest rate swaps om risico's te beheersen. Afgeleide instrumenten worden niet ingezet voor handelsdoeleinden.'

De Opbouw loopt een kredietrisico over vorderingen opgenomen onder de financiële vaste activa, overige vorderingen en overlopende activa, vorderingen uit hoofde van bekostiging, de liquide middelen en de niet in de balans opgenomen positieve marktwaarde van afgeleide financiële instrumenten. Het kredietrisico per jaareinde is voor circa € 10 miljoen geconcentreerd bij banken met tenminste een A-rating. Dit is conform het binnen De Opbouw gehanteerde treasurybeleid. Daarnaast is een kredietrisico per jaareinde aanwezig op vorderingen bij zorgkantoren en zorgverzekeraars voor circa € 1,6 miljoen. Dit betekent dat De Opbouw een totaal kredietrisico van ruim € 11,6 miljoen per jaareinde heeft.

De Opbouw loopt een renterisico over de rentedragende vorderingen en schulden en over de herfinanciering van bestaande financieringen. Het herfinancieringsrisico wordt beperkt door per jaar maximaal 15% van de totale leensom te moeten herfinancieren. De rentevervalkalender is hierop aangepast en hier wordt actief op gestuurd. Voor vorderingen en schulden met variabele rente afspraken loopt De Opbouw risico ten aanzien van variabiliteit in de resultatenrekening van de toekomstige uitgaande rentekasstromen. Dit risico is ultimo 2018 voor € 35 miljoen afgedekt middels renteswaps. De totale uitstaande positie van variabel rentende leningen is ultimo 2018 € 55,4 miljoen. Alle derivaten betreffen plain vanilla interest rate swaps waarbij de onderneming een vaste rente betaalt en een variabele rente gebaseerd op Euribor ontvangt.

Indien de rente per 31 december 2018 met 1% zou stijgen/dalen, waarbij alle andere variabelen constant worden gehouden, zal de rentelast met circa € 0,6 miljoen in 2018 stijgen/dalen. In deze berekening is geen rekening gehouden met her te financieren leningen in 2018 en dat tevens voldoende financiële ruimte onder de beschikbare faciliteiten beschikbaar blijft om steeds binnen de gestelde leningconvenanten te blijven. De Opbouw bewaakt haar liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. De Raad van Bestuur ziet er op toe dat steeds voldoende liquiditeit beschikbaar is om aan de lopende verplichtingen te kunnen voldoen. Met betrekking tot de afgeleide instrumenten bestaan geen afspraken tot wederzijdse onderpandverplichting, wanneer de marktwaarde van de afgeleide financiële instrumenten buiten een afgesproken bandbreedte komt. Daarnaast kennen de derivatencontracten geen zogenoemde 'break clauses' die De Opbouw zou kunnen verplichten de negatieve marktwaarde tussentijds af te rekenen.

"Ultimo 2018 beschikt De Opbouw over de volgende kredietruimte:

Een rekening-courantkrediet van € 10 miljoen bij ABN AMRO. De te betalen rente bedraagt Euribor plus 85 basispunten (2017: Euribor plus 110 basispunten). De Opbouw maakt gebruik van rente en saldocompensatie, waardoor maximaal geprofiteerd wordt van compensatie van openstaande vorderingen en schulden bij ABN AMRO bank."

Voor de afgeleide financiële instrumenten geldt dat deze uitsluitend overeen worden gekomen met onze huisbankiers, waarbij ook de (langlopende) leningen en financieringsarrangementen zijn aangegaan, waarvoor deze instrumenten afdekking van renterisico's beogen. Deze instrumenten worden aangegaan voor maximaal de omvang van de verwachte financieringsbehoefte op basis van aangegane investeringsverplichtingen, in combinatie met de verwachte ontwikkelingen van de kasstromen. De contractvorm is de, tussen banken en WfZ overeengekomen, standaard, waarbij geen sprake is van de mogelijkheid voor de bank om extra zekerheden te vragen, boven de in het financieringsarrangement reeds overeengekomen zekerheden. Van mogelijke extra liquiditeitsrisico's als gevolg van de afgeleide financiële instrumenten is dus geen sprake.

Een overzicht van de huidige afgeleide financiële instrumenten staat hieronder. In het overzicht zijn ook de ontwikkelingen in de marktwaarde te zien per ultimo 2017 en ultimo 2018. Er is sinds 1 mei 2013 een effectieve hedgerelatie ontstaan, waardoor het niet meer nodig is om de mutatie van de marktwaarde van de afgeleide financiële instrumenten in het resultaat te verwerken. Per 30 april 2013 is een waardering van de marktwaarde van de afgeleide financiële instrumenten gemaakt, deze waardering is vastgezet. Gedurende de looptijd van de afgeleide rentederivaten valt de op de balans geplaatste post Waardering rentederivaten (ultimo 2018: € 1,7 miljoen) jaarlijks vrij ten gunste van het resultaat (2018: € 599 duizend). Per saldo worden hierdoor de komende 15 jaar lagere rentelasten in het resultaat gepresenteerd.

1.5 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

Overzicht waardering Renteswaps/caps 2018						
Afsluitdatum	Startdatum	Einddatum	Hoofdsom	Te betalen vaste rente	31-12-2017	31-12-2018
15-12-2009	30-6-2011	30-6-2020	5.000	2,97%	-437	-247
1-9-2010	30-9-2010	30-9-2020	5.000	3,16%	-455	-304
29-7-2011	1-8-2011	1-8-2021	5.000	3,24%	-614	-479
21-12-2010	1-2-2012	1-2-2022	10.000	3,57%	-1.502	-1.225
20-7-2012	1-10-2012	1-10-2027	5.000	2,07%	-665	-671
20-7-2012	2-5-2013	1-5-2028	5.000	2,15%	-704	-710
Totaal waardering renteswaps ultimo jaareinde					-4.377	-3.636
11-2-2015	1-10-2015	1-10-2025	€ 5.000	0,65%	181	123
Totaal waardering rentederivaten ultimo jaareinde					-4.196	-3.513

Wijziging in reële waarde sinds eerste verwerking		
	31-12-2017	31-12-2018
Derivaten in hedgerelatie	€ 35 miljoen	€ 35 miljoen
Effectieve deel van de hedgerelatie	€ 35 miljoen	€ 35 miljoen

De variabele rente wordt berekend als de driemaands Euribor aan het begin van de renteperiode. De te betalen rente voor de rentederivaten wordt berekend als de te betalen vaste rente minus de te betalen variabele rente. De gemiddelde te betalen vaste rente was ultimo 2018 2,86% (2017 eveneens 2,86%).

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden en schulden aan kredietinstellingen wijkt gering af van de boekwaarde.

1.6 GECONSOLIDEERD OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN ULTIMO 2018

Verstrekker	Leningnummer	Afsluitdatum	Hoofdsom	Looptijd	Soort Lening	Rente (%)	restschuld 31-12-2017	Nieuwe Leningen	Aflossing 2018	verschul- digde Rente 2018	Restschuld 31-12-2018	Restschuld 31-12-2023	Resterende looptijd 31-12-2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Rente herziening datum
ABNAMro	55.08.08.477	01-10-11	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,369%	€ 12.750.000		€ 375.000	€ 172.622	€ 12.375.000	€ 0	3	Lineair	€ 375.000	01-10-21
ABNAMro	49.13.69.921	01-04-13	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,369%	€ 11.625.000		€ 750.000	€ 155.296	€ 10.875.000	€ 7.125.000	5	Lineair	€ 750.000	01-05-23
ABNAMro	49.13.77.320	01-04-13	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,149%	€ 11.625.000		€ 750.000	€ 130.340	€ 10.875.000	€ 7.125.000	5	Lineair	€ 750.000	01-05-23
ABNAMro	42.73.34.381	01-01-15	€ 5.000.000	10	Hypothecair	1,569%	€ 4.450.000		€ 200.000	€ 68.644	€ 4.250.000	€ 3.250.000	7	Lineair	€ 200.000	01-01-25
ABNAMro	49.35.15.232	01-10-15	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,869%	€ 9.200.000		€ 400.000	€ 169.145	€ 8.800.000	€ 6.800.000	7	Lineair	€ 400.000	01-01-25
ABNAMro	42.27.41.086	01-01-17	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,619%	€ 9.250.000		€ 1.000.000	€ 143.686	€ 8.250.000	€ 3.250.000	9	Lineair	€ 1.000.000	31-12-26
ABNAMro		01-11-18	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,800%		€ 10.000.000		€ 29.589	€ 10.000.000	€ 7.500.000	10	Lineair	€ 500.000	01-10-28
TOTAAL Bestuursburo			€ 80.000.000	jaar			€ 58.900.000	€ 10.000.000	€ 3.475.000	€ 869.322	€ 65.425.000	€ 35.050.000	jaar		€ 3.975.000	
ING	67.68.72.727	01-09-98	€ 12.149.965	39	Hypothecair	3,600%	€ 6.035.277		€ 6.035.277	€ 145.068	€ 0	€ 0	0	Lineair	€ 0	01-09-18
WoonZorg Nederlan	huur Bremhorst	31-12-16	€ 9.115.000	10	Leasecontract	6,400%	€ 5.770.732		€ 709.732	€ 59.492	€ 5.061.000	€ 2.203.929	8	Lineair	€ 470.203	01-10-21
TOTAAL Biltuysen			€ 21.264.965	jaar			€ 11.806.009		€ 6.745.009	€ 204.561	€ 5.061.000	€ 2.203.929	jaar		€ 470.203	
BNG	40.105098	15-12-1992	€ 1.361.341	30	Hypothecair	2,700%	€ 238.235		€ 45.378	€ 5.973	€ 192.857	afgelost	4	Lineair	€ 45.378	nvt
BNG	40.105105	17-5-1994	€ 657.981	40	Hypothecair	2,800%	€ 275.424		€ 16.454	€ 7.643	€ 258.970	€ 176.700	16	Lineair	€ 16.454	01-09-19
BNG	40.105104	17-8-1994	€ 1.452.097	40	Hypothecair	2,800%	€ 147.003		€ 8.776	€ 4.080	€ 138.227	€ 94.345	16	Lineair	€ 8.776	01-09-19
BNG	40.105220	1-4-1995	€ 2.450.413	40	Hypothecair	2,520%	€ 1.072.056		€ 61.260	€ 26.437	€ 1.010.795	€ 704.494	17	Lineair	€ 61.260	01-04-25
BNG	40.105249	1-11-1995	€ 1.043.694	40	Hypothecair	2,630%	€ 469.663		€ 26.092	€ 12.095	€ 443.571	€ 313.109	17	Lineair	€ 26.092	01-11-25
BNG	40.105102	15-7-1996	€ 2.132.767	40	Hypothecair	4,250%	€ 999.735		€ 53.319	€ 41.639	€ 946.416	€ 679.820	18	Lineair	€ 53.319	01-10-21
Prov.Utrecht	0	1-1-1982	€ 241.479	nvt	Waarborghypotheek	nvt	€ 241.479		€ 0	€ 0	€ 241.479	€ 241.479	nvt	Aflossingsvrij	€ 0	nvt
Prov.Utrecht	0	1-1-1988	€ 268.084	nvt	Waarborghypotheek	nvt	€ 268.084		€ 0	€ 0	€ 268.084	€ 268.084	nvt	Aflossingsvrij	€ 0	nvt
BNG	40.105109	1-10-2004	€ 4.000.000	40	Onderhandse Lening	2,200%	€ 2.700.000		€ 100.000	€ 59.388	€ 2.600.000	€ 2.100.000	26	Lineair	€ 100.000	01-10-21
Obligatie	0	0-1-1900	€ 227	0	Rijk (WfZ)	0,000%	€ 227		€ 0	€ 0	€ 227	€ 227	0	Aflossingsvrij	€ 0	
Obligatie	0	0-1-1900	€ 45.378	0	Rijk (WfZ)	0,000%	€ 499		€ 0	€ 0	€ 499	€ 499	0	Aflossingsvrij	€ 0	
TOTAAL Lijn 5			€ 13.653.462	jaar			€ 6.412.405		€ 311.280	€ 157.254	€ 6.101.125	€ 4.578.757	jaar		€ 311.280	
BNG	40.105106	31-01-97	€ 8.894.092	40	Hypothecair	2,730%	€ 4.280.282		€ 222.352	€ 116.160	€ 4.057.930	€ 2.946.168	19	Lineair	€ 222.352	01-02-32
TOTAAL Lyvore			€ 8.894.092	jaar			€ 4.280.282		€ 222.352	€ 116.160	€ 4.057.930	€ 2.946.168	jaar		€ 222.352	
BNG	40.97719	1-1-1980	€ 10.096.610	40	Waarborghypotheek	4,270%	€ 504.831		€ 252.415	€ 21.556	€ 252.416	afgelost	2	Lineair	€ 252.415	n.v.t.
Rabobank	O2208	26-8-1980	€ 3.333.016	40	Waarborghypotheek	2,250%	€ 384.578		€ 128.193	€ 8.653	€ 256.385	afgelost	2	Lineair	€ 128.193	n.v.t.
BNG	40.105183	1-1-1994	€ 907.560	30	Onderhandse Lening	3,010%	€ 197.031		€ 30.313	€ 5.588	€ 166.719	€ 15.156	6	Lineair	€ 30.313	01-05-24
BNG	40.105184	15-6-1999	€ 907.560	30	Onderhandse Lening	2,450%	€ 347.898		€ 30.252	€ 8.246	€ 317.646	€ 166.386	11	Lineair	€ 30.252	n.v.t.
BNG	40.105185	21-1-2008	€ 2.590.000	30	Hypothecair	2,980%	€ 1.726.667		€ 86.333	€ 50.490	€ 1.640.333	€ 1.208.667	20	Lineair	€ 86.333	31-12-19
ABNAMro	40.49.04.149	1-1-1998	€ 3.176.462	30	Hypothecair	1,750%	€ 1.111.126		€ 105.822	€ 18.750	€ 1.005.304	€ 476.197	10	Lineair	€ 105.822	30-12-22
TOTAAL Prinsenstichting			€ 21.011.207	jaar			€ 4.272.132		€ 633.328	€ 113.283	€ 3.638.804	€ 1.866.406	jaar		€ 633.328	
BNG	40.105222	01-06-00	€ 998.316	20	Hypothecair	3,600%	€ 124.789		€ 49.916	€ 3.819	€ 74.873	afgelost	2	Lineair	€ 49.916	n.v.t.
BNG	40.105103	01-08-96	€ 544.536	40	Hypothecair	4,250%	€ 255.251		€ 13.613	€ 10.631	€ 241.638	€ 173.571	18	Lineair	€ 13.613	01-08-21
BNG	40.105107	01-06-04	€ 1.000.000	40	Hypothecair	3,520%	€ 662.500		€ 25.000	€ 23.308	€ 637.500	€ 512.500	26	Lineair	€ 25.000	01-10-24
BNG	40.105252	28-12-87	€ 1.406.719	35	Onderhandse Lening	5,000%	€ 191.723		€ 40.840	€ 8.820	€ 150.883	€ 0	4	Lineair	€ 40.840	nvt
BNG	40.105225	02-05-94	€ 635.292	30	Onderhandse Lening	3,010%	€ 137.568		€ 21.164	€ 3.902	€ 116.404	€ 10.582	6	Lineair	€ 21.164	01-05-24
BNG	40.105223	01-04-00	€ 535.461	20	Onderhandse Lening	4,020%	€ 66.932		€ 26.773	€ 2.287	€ 40.159	afgelost	2	Lineair	€ 26.773	n.v.t.
BNG	40.098999	05-04-94	€ 1.064.523	40	Rijk (WfZ)	3,250%	€ 287.629		€ 35.554	€ 9.348	€ 252.075	€ 100.706	16	Lineair	€ 35.554	05-04-24
BNG	40.101641	01-05-96	€ 840.401	40	Rijk (WfZ)	1,400%	€ 399.190		€ 21.010	€ 5.589	€ 378.180	€ 273.130	18	Lineair	€ 21.010	01-05-26
TOTAAL Zideris			€ 7.025.248	jaar			€ 2.125.583		€ 233.871	€ 67.704	€ 1.891.713	€ 1.070.489	jaar		€ 233.871	
TOTAAL			€ 151.848.974	jaar			€ 87.796.411	€ 10.000.000	€ 11.620.840	€ 1.528.284	€ 86.175.571	€ 47.715.750	jaar		€ 5.846.034	

1.7 GESEGMENTEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

SEGMENT OUDERENZORG	<u>2018</u>	<u>2017*</u>
	€	€
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:		
Opbrengsten zorgprestaties en maatschappelijke ondersteuning	114.134	107.338
Subsidies (exclusief Wmo en jeugdwet)	1.383	1.157
Overige bedrijfsopbrengsten	4.028	3.869
Som der bedrijfsopbrengsten	<u>119.545</u>	<u>112.365</u>
 BEDRIJFSLASTEN:		
Personeelskosten	88.155	81.821
Afschrijvingen op materiële vaste activa	4.570	4.716
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	-160	0
Overige bedrijfskosten	25.557	23.792
Som der bedrijfslasten	<u>118.122</u>	<u>110.330</u>
 BEDRIJFSRESULTAAT	1.423	2.035
Financiële baten en lasten	-269	-585
RESULTAAT BOEKJAAR	<u><u>1.154</u></u>	<u><u>1.450</u></u>

1.7 GESEGMENTEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

SEGMENT GEHANDICAPTENZORG	<u>2018</u> €	<u>2017*</u> €
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:		
Opbrengsten zorgprestaties en maatschappelijke ondersteuning	113.763	106.234
Subsidies (exclusief Wmo en Jeugdzorg)	603	332
Overige bedrijfsopbrengsten	3.826	829
Som der bedrijfsopbrengsten	<u>118.192</u>	<u>107.395</u>
BEDRIJFSLASTEN:		
Personeelskosten	80.003	70.981
Afschrijvingen op materiële vaste activa	6.726	6.717
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	-158	0
Overige bedrijfskosten	24.864	21.151
Som der bedrijfslasten	<u>111.434</u>	<u>98.849</u>
BEDRIJFSRESULTAAT	6.758	8.546
Financiële baten en lasten	-1.550	-1.479
RESULTAAT BOEKJAAR	<u><u>5.208</u></u>	<u><u>7.067</u></u>

1.7 GESEGMENTEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

SEGMENT JEUGDZORG	<u>2018</u>	<u>2017*</u>
	€	€
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:		
Opbrengsten zorgprestaties en maatschappelijke ondersteuning	30.092	37.406
Subsidies (exclusief Wmo en Jeugdzorg)	166	66
Overige bedrijfsopbrengsten	2.094	3.473
Som der bedrijfsopbrengsten	<u>32.352</u>	<u>40.945</u>
 BEDRIJFSLASTEN:		
Personeelskosten	27.814	29.480
Afschrijvingen op materiële vaste activa	1.416	1.400
Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa	-42	1.000
Overige bedrijfskosten	6.998	8.294
Som der bedrijfslasten	<u>36.186</u>	<u>40.173</u>
 BEDRIJFSRESULTAAT	-3.834	771
Financiële baten en lasten	-303	-578
RESULTAAT BOEKJAAR	<u><u>-4.137</u></u>	<u><u>192</u></u>

1.7 GESEGMENTEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

	<u>2018</u>	<u>2017*</u>
	€	€
Geconsolideerd resultaat boekjaar	<u>2.225</u>	<u>8.710</u>
Segment Ouderenzorg	1.154	1.450
Segment Gehandicaptenzorg	5.208	7.067
Segment Jeugdzorg	<u>-4.137</u>	<u>192</u>
Totaal	<u>2.225</u>	<u>8.710</u>

* De cijfers voor 2017 zijn, waar nodig, aangepast. Zie ook grondslagen 1.4.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

BATEN

14. Opbrengsten zorgprestaties en maatschappelijke ondersteuning

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Opbrengsten zorgverzekeringswet (exclusief subsidies)	16.381	15.139
Wettelijk budget voor aanvaardbare kosten Wlz-zorg (exclusief subsidies)	199.909	191.232
Opbrengsten Jeugdwet	31.071	34.472
Opbrengsten Wmo	7.071	6.742
Overige zorgprestaties	3.556	3.392
Totaal	257.988	250.977

Toelichting:

De totale opbrengsten laten een stijging zien van 7mio welke grotendeels toe te schrijven is aan de toename van de intramurale zorg. Waarbij eveneens een verschuiving merkbaar is tussen VPT en extramurale zorg. De daling in de jeugdwet is mede door de (incidentele) ontvangst van de TAJ subsidie in 2017 waarbij een relatief klein gedeelte ook in 2018 is genomen (0,6 mio). De ontvangen TAJ subsidie betreft een afrekening van de subsidie herstructurering zorg Nederland over voorgaande jaren. Binnen de WMO stijgt de huishoudelijke hulp al is dit beperkt (0,3 mio) op totaal niveau.

15. Subsidies (exclusief Wmo en Jeugdwet)

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Subsidies Wlz/Zvw-zorg	-11	-4
Beschikbaarheidsbijdragen Opleidingen	890	512
Subsidies vanwege Provincies en gemeenten (exclusief Wmo en Jeugdzorg)	145	145
Overige subsidies, waaronder EU-subsidies	1.129	903
Totaal	2.153	1.556

Toelichting:

De subsidies laten een stijging zien van 0,6 mio. Deze stijging is onder meer toe te schrijven aan de hogere loonkostensubsidies.

16. Overige bedrijfsopbrengsten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Eigen bijdragen cliënten	119	83
Overige opbrengsten	8.942	6.710
Detachering	887	1.378
Totaal	9.948	8.172

Toelichting:

Onder de overige bedrijfsopbrengsten vallen vooral de afname aan detachering op en de stijging in niet-gerelateerde overige opbrengsten. In de overige opbrengsten zijn onder meer opbrengsten uit boekwinst op verkoop van pand verantwoord. Toename overige opbrengsten betreft de verkoopwinst vaste activa (panden) totaal 2018 3,8 mio ten opzichte van 2017 2,0 mio een stijging van 1,8 mio.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

LASTEN

17. Personeelskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Lonen en salarissen	137.567	136.861
Sociale lasten	22.044	20.844
Pensioenpremies	11.124	10.603
Dotaties en vrijval personele voorzieningen	562	-3.409
Mutatie reservering vakantiedagen	771	-503
Overige personele kosten	7.357	5.743
Subtotaal	179.425	170.139
Personeel niet in loondienst	16.546	12.143
Totaal personeelskosten	195.971	182.282
Specificatie gemiddeld aantal personeelsleden (in FTE's) per segment:		
Verstandelijk gehandicaptenzorg	1.815	1.757
Verpleging en Verzorging	1.682	1.630
Jeugdhulpverlening	39	47
Gemiddeld aantal personeelsleden op basis van full-time eenheden	3.536	3.435

Toelichting:

De kosten voor lonen en salarissen zijn in 2018 gestegen ten opzichte van 2017 in verband met een hoger gemiddeld aantal fte's in dienst en door caostijgingen. De gepresenteerde kosten voor lonen en salarissen in 2018 zijn echter nagenoeg gelijk aan de kosten in 2017. Dit komt door een correctie op de lonen en salarissen in 2017 mbt de onttrekkingen aan de voorzieningen. De kosten van dotaties aan personele voorzieningen zijn sterk gestegen tov 2017. Dit betreft de voorziening voor langdurig zieken. De voorziening neemt toe in verband met een hoog ziekteverzuim waarvan de verwachting is dat een aanzienlijk deel in de WGA terecht kan komen. Hiervoor is de voorziening opgebouwd. De mutatie reservering vakantiedagen is gestegen ten opzichte van vorig jaar. Dit komt door een stijging in zowel het aantal vakantie- als PBL-uren.

18. Afschrijvingen op vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Afschrijvingen:		
- materiële vaste activa	12.699	12.388
- financiële vaste activa	13	445
Totaal afschrijvingen	12.712	12.833

Toelichting:

Voor de toelichting op de afschrijvingskosten wordt verwezen naar de toelichting op de balansposten vaste activa en het bijbehorende mutatieoverzicht.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

LASTEN

19. Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Bijzondere waardeverminderingen van:		
- immateriële vaste activa		
- materiële vaste activa		
Bijzondere waardeverminderingen	0	1.000
Terugname bijzondere waardevermindering	-360	0
Totaal	-360	1.000

Toelichting:

De terugname van bijzondere waardevermindering heeft betrekking op een in het verleden geboekte impairment op een pand te Uithoorn.

20. Overige bedrijfskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten	13.881	12.850
Algemene kosten	16.627	14.205
Patiënt- en bewonersgebonden kosten	11.640	10.928
Subtotaal	42.148	37.982
Onderhoud en energiekosten:		
- Onderhoud	5.820	5.485
- Energie	3.348	3.467
Subtotaal	9.169	8.952
Huur en leasing	6.046	6.130
Dotaties en vrijval voorzieningen	56	174
Totaal overige bedrijfskosten	57.419	53.238

Toelichting:

Totale overige bedrijfskosten laten een stijging zien van 3,8 mio. Algeheel beeld is dat onderhoud en energie-kosten stabiel zijn gebleven waarbij de stijging in de clientgerelateerde kosten zit. Dit ligt in lijn met de toename van het aantal cliënten en de daaraan gerelateerde opbrengsten. De maaltijden en voedingsgelden zijn gestegen. De algemene kosten laten een stijging in met name ondersteunende zaken zoals verdere implementatie van een elektronische cliëntendossier en overig ict kosten. Daarnaast is er sprake van een stijging van advieskosten voor diverse projecten.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018**21. Financiële baten en lasten**

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Rentelasten	-2.057	-2.220
Waardeveranderingen financiële vaste activa	-5	-39
Overige financiële lasten	-59	-384
Subtotaal financiële lasten	<u>-2.122</u>	<u>-2.643</u>
Totaal financiële baten en lasten	<u>-2.122</u>	<u>-2.643</u>

Toelichting:

In de rentelasten externe financiers is de vrijval van de reserve Waardering rentederivaten opgenomen ter hoogte van €599 duizend. De daadwerkelijk betaalde rentelasten zijn hierdoor hoger dan hier weergegeven. De Waardeveranderingen financiële vaste activa betreft de kosten derivaten.

22. Bezoldiging topfunctionarissen

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op Stichting De Opbouw. Het voor Stichting De Opbouw toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2018 € 189.000,-. Het bezoldigingsmaximum voor zorg- en jeugdhulp, klasse 5, totaalscore 12 punten.

Leidinggevende topfunctionarissen, met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling.

	J.J.M. Helgers Bestuurder	R.A.M. Thijs Bestuurder	E.B. Beaujon Directeur	H. Hoekstra Directeur
Functiegegevens	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1,0	1,0	1,0	1,0
Deeltijdfactor in fte	ja	ja	ja	ja
Dienstbetrekking?				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	214	178	132	147
Beloningen betaalbaar op termijn	11	11	11	11
Subtotaal	225	189	143	158
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189	189	189	189
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Totale bezoldiging	225	189	143	158
Verplichte motivering indien overschrijding	Overgangsregeling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t..	N.v.t..	N.v.t..	N.v.t..

Gegevens 2017

	J.J.M. Helgers Bestuurder	R.A.M. Thijs Bestuurder	E.B. Beaujon Directeur	H. Hoekstra Directeur
Functiegegevens	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1,0	1,0	1,0	1,0
Deeltijdfactor in fte	ja	ja	ja	ja
Dienstbetrekking?				
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	221	170	130	145
Beloningen betaalbaar op termijn	11	11	11	11
Subtotaal	232	181	141	156
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181	181	181	181
Totale bezoldiging	232	181	141	156

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

	W.S.A. Huibregtsen Directeur	J.G. Meijs Directeur	R. Piera Directeur
Functiegegevens			
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0	1,1
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	137	129	142
Beloningen betaalbaar op termijn	11	11	11
Subtotaal	148	140	153
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	189	189	189
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0
Totale bezoldiging	148	140	153
Verplichte motivering indien overschrijding	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2017

	W.S.A. Huibregtsen Directeur	J.G. Meijs Directeur	N.v.t.
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	
Deeltijdfactor in fte	1,0	1,0	
Dienstbetrekking?	ja	ja	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	134	125	
Beloningen betaalbaar op termijn	11	11	
Subtotaal	145	136	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	181	181	
Totale bezoldiging	145	136	

Leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking in de periode kalendermaand 1 t/m 12

	J. Bleijenberg Directeur	
Functiegegevens		
Kalenderjaar	2018	2017
Periode functievervulling in het kalenderjaar (aanvang - einde)	01/11 - 31/12	01/01 - 31/12
Aantal kalendermaanden functievervulling in het kalenderjaar	2	12
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		
Maximum uurtarief in het kalenderjaar	182	176
Maxima op basis van de normbedragen per maand	51	218
Individueel toepasselijke maximum gehele periode	51	220
Bezoldiging		
Werkelijk uurtarief lager dan het (gemiddeld) maximum uurtarief?	ja	ja
Bezoldiging in de betreffende periode	51	218
Totale bezoldiging gehele periode kalendermaand 1 t/m 12	51	218
-/- onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging exclusief BTW	51	218
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.

In de verantwoording over 2017 is de bezoldiging van J. Bleijenberg vanaf de 13e kalendermaand opgenomen in de tabel "leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functievervulling". Dit is conform de regelgeving verantwoording WNT. In bovenstaande tabel is het gehele jaar gepresenteerd en zijn de bezoldigingsbedragen uit beide tabellen over 2017 bij elkaar opgeteld.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

Toeziethoudende topfunctionarissen

Functiegegevens	I. v.d. Zande voorzitter	M.C. van der Meijde lid	G. van Heteren lid	P. Beltman lid
Aanvang en einde functieervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 30/06	01/01 - 31/12
Totale bezoldiging	19	13	6	13
Individueel toepasselijke bezoldingsmaximum	28	19	9	19
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Verplichte motivering indien overschrijding	N.v.t	N.v.t	N.v.t	N.v.t
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t	N.v.t	N.v.t	N.v.t

Gegevens 2017

Functiegegevens	I. v.d. Zande voorzitter		G. van Heteren lid	P. Beltman lid
Aanvang en einde functieervulling in 2017	01/07 - 31/12	nvt	01/01 - 31/12	01/07 - 31/12
Totale bezoldiging	9		13	6
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	14		18	9

Functiegegevens	R. Bosveld lid	P. de Vente lid	G.B. Raaphorst lid	A.M. Koster lid
Aanvang en einde functieervulling in 2018	01/01 - 31/12	01/01 - 30/06	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Totale bezoldiging	13	6	13	13
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	19	9	19	19
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	0	0	0	0
Verplichte motivering indien overschrijding	N.v.t	N.v.t	N.v.t	N.v.t
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t	N.v.t	N.v.t	N.v.t

Gegevens 2017

Functiegegevens	R. Bosveld lid	P. de Vente lid	G.B. Raaphorst lid	A.M. Koster lid
Aanvang en einde functieervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Totale bezoldiging	13	13	13	13
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	18	18	18	18

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige topfunctionarissen met dienstbetrekking die in 2018 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

1.8 TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING OVER 2018

23. Honoraria accountant

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
De honoraria van de accountant zijn als volgt:		
1 Controle van de jaarrekening	445	735
2 Overige controlewerkzaamheden (w.o. Regeling AO/IC en Nacalculatie)	399	201
3 Fiscale advisering	119	47
4 Niet-controlediensten	<u>645</u>	<u>334</u>
Totaal honoraria accountant	<u>1.608</u>	<u>1.317</u>

24. Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stichting en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de stichting en haar deelnemingen, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

De bezoldiging van de bestuurders en toezichthouders is opgenomen onder punt 22.

25. Gebeurtenissen na balansdatum

Ultimo 2019 zal de voorzitter raad van bestuur de organisatie verlaten.

26. Resultaatbestemming

Het resultaat wordt verdeeld volgens de resultaatverdeling zoals weergegeven onder het Eigen Vermogen (ref. 8).

1 JAARREKENING

1.9 ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

	<u>Ref.</u>	<u>31-dec-18</u>	<u>31-dec-17</u>
		€	€
ACTIVA			
Vaste activa			
Immateriële vaste activa			
Materiële vaste activa	26	6.561	4.786
Financiële vaste activa	27	120	135
Totaal vaste activa		<u>6.681</u>	<u>4.921</u>
Vlottende activa			
Vorraden	28	2.110	2.110
Vorderingen en overlopende activa	29	68.642	83.958
Liquide middelen	30	<u>437</u>	<u>0</u>
Totaal vlottende activa		<u>71.188</u>	<u>86.068</u>
Totaal activa		<u><u>77.869</u></u>	<u><u>90.989</u></u>
PASSIVA			
Eigen vermogen	31		
Kapitaal		66	66
Bestemmingsreserves		3.430	2.801
Bestemmingsfondsen		-20.450	-1.112
Algemene en overige reserves		<u>2.930</u>	<u>2.776</u>
Totaal eigen vermogen		<u>-14.023</u>	<u>4.532</u>
Vorzieningen	32	34	39
Langlopende schulden	33	61.450	55.425
Kortlopende schulden			
Kortlopende schulden en overlopende passiva	34	30.409	30.993
Totaal passiva		<u><u>77.870</u></u>	<u><u>90.989</u></u>

1.10 ENKELVOUDIGE RESULTATENREKENING OVER 2018
(na resultaatbestemming)

	Ref.	2018	2017
		€	€
BEDRIJFSOPBRENGSTEN:			
Interne doorbelasting Stichting De Opbouw c.a.	35	10.327	9.695
Overige Bedrijfsopbrengsten	36	25	25
Som der bedrijfsopbrengsten		10.353	9.720
BEDRIJFSLASTEN:			
Personeelskosten	37	7.918	7.209
Afschrijvingen op vaste activa	38	1.172	924
Overige bedrijfskosten	39	4.091	3.122
Som der bedrijfslasten		13.181	11.255
BEDRIJFSRESULTAAT		-2.828	-1.536
Financiële baten en lasten	40	-15.729	879
RESULTAAT BOEKJAAR		-18.557	-656

RESULTAATBESTEMMING

Het resultaat is als volgt verdeeld:

	2018	2017
	€	€
Toevoeging/(onttrekking):		
Reserve aanvaardbare kosten	-19.339	-1.114
Algemene reserve	154	-402
Reserve Innovatiefonds	629	860
	-18.557	-656

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

26. Materiële vaste activa

	Totaal €	Bedrijfs- gebouwen en terreinen €	Machines en installaties €	Andere vaste bedrijfs- middelen, technische en administratieve uitrusting €	Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa €
Stand per 1 januari 2018					
- aanschafwaarde	9.818	37	62	7.045	2.674
- cumulatieve afschrijvingen	5.031	11	61	4.959	-
Boekwaarde per 1 januari 2018	4.786	26	1	2.086	2.674
Mutaties in het boekjaar					
- investeringen	2.973	-	-	1.060	1.913
- afschrijvingen	1.159	4	1	1.155	-
- desinvesteringen					
aanschafwaarde	156	-	-	156	-
cumulatieve afschrijvingen	117	-	-	117	-
per saldo	39	-	-	39	-
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	1.775	-4	-1	-133	1.913
Stand per 31 december 2018					
- aanschafwaarde	12.635	37	62	7.950	4.586
- cumulatieve afschrijvingen	6.074	15	62	5.997	-
Boekwaarde per 31 december 2018	<u>6.561</u>	<u>22</u>	<u>-</u>	<u>1.953</u>	<u>4.586</u>

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-18</u> €	<u>31-dec-17</u> €
Bedrijfsgebouwen en terreinen	22	26
Machines en installaties	0	1
Andere vaste bedrijfsmiddelen, technische en administratieve uitrusting	1.953	2.086
Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa	<u>4.586</u>	<u>2.674</u>
Totaal materiële vaste activa	<u>6.561</u>	<u>4.786</u>

Het verloop van de materiële activa in het verslagjaar is als volgt weer te geven:

	<u>2018</u> €	<u>2017</u> €
Boekwaarde per 1 januari	4.786	1.914
Bij: investeringen	2.973	3.783
Af: afschrijvingen	1.159	911
Af: desinvesteringen	39	0
Boekwaarde per 31 december	<u>6.561</u>	<u>4.786</u>

Toelichting:

Voor een nadere specificatie van het verloop van de materiële vaste activa per activagroep wordt verwezen naar het bovenstaande mutatieoverzicht.

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

ACTIVA

27. Financiële vaste activa

	Overige effecten 2018 €	2017 €
Boekwaarde per 1 januari	135	182
(Terugnname) waardeverminderingen	-2	-34
Amortisatie (dis)agio	-13	-13
Boekwaarde per 31 december	<u>120</u>	<u>135</u>

28. Voorraden

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-18</u> €	<u>31-dec-17</u> €
Vorraden	2.110	2.110
Totaal voorraden	<u>2.110</u>	<u>2.110</u>

Toelichting:

De post voorraad overig betreft de waarde van panden te Soest die zijn verkocht, maar waarvan de levering en betaling nog niet heeft plaatsgevonden.

29. Vorderingen en overlopende activa

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-18</u> €	<u>31-dec-17</u> €
Debiteuren	102	8
Vorderingen op werkmaatschappijen	67.679	82.698
Vooruitbetaalde bedragen	445	533
Nog te ontvangen bedragen	278	713
Overige vorderingen	137	6
Totaal vorderingen en overlopende activa	<u>68.642</u>	<u>83.958</u>

Toelichting:

In de vorderingen en overlopende activa is begrepen een bedrag van € 65,4 miljoen (2017: € 76,3 miljoen) miljoen aan intercompany leningen met een resterende looptijd langer dan 1 jaar. De daling in 2018 wordt veroorzaakt door een afwaardering binnen de groep.

30. Liquide middelen

De specificatie is als volgt:

	<u>31-dec-18</u> €	<u>31-dec-17</u> €
Bank	469	0
Kruisposten	-32	0
Totaal liquide middelen	<u>437</u>	<u>0</u>

Toelichting:

De liquide middelen staan niet geheel ter vrije beschikking, dit betreft gelden die uit hoofde van door de bank afgegeven garanties (€ 124k) niet ter vrije beschikking staan.

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

31. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de volgende componenten:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Kapitaal	66	66
Bestemmingsreserves	3.430	2.801
Bestemmingsfondsen	-20.450	-1.112
Algemene en overige reserves	2.930	2.776
Totaal eigen vermogen	-14.023	4.532

Kapitaal

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-2018
	€	€	€	€
Kapitaal	66	0	0	66
Totaal kapitaal	66	0	0	66

Bestemmingsreserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-2018
	€	€	€	€
- Innovatiefonds	2.802	629	0	3.430
Totaal bestemmingsreserves	2.802	629	0	3.430

Bestemmingsfondsen

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-2018
	€	€	€	€
Reserve aanvaardbare kosten	-1.112	-19.338	0	-20.450
Totaal bestemmingsfondsen	-1.112	-19.338	0	-20.450

Algemene en overige reserves

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Resultaat- bestemming	Overige mutaties	Saldo per 31-dec-2018
	€	€	€	€
Algemene reserves:				
- Bestuursbureau	2.777	154	0	2.930
Totaal algemene en overige reserves	2.777	154	0	2.930

Toelichting:

De bestemmingsreserves zijn gevormd ten laste van de reserve aanvaardbare kosten en daarmee feitelijk onderhevig aan dezelfde beperkingen die voor de reserve aanvaardbare kosten gelden. Daarom zijn de bestemmingsreserves gepresenteerd als toelichting bij de bestemmingsfondsen.

Specificatie aansluiting geconsolideerd - enkelvoudig vermogen 31 december 2018 en resultaat over 2018

De specificatie is als volgt :

	Eigen vermogen	Resultaat
	€	€
Enkelvoudig eigen vermogen en resultaat:	-14.023	-18.557
Werkmaatschappijen	92.582	20.782
Totaal geconsolideerd eigen vermogen en resultaat	78.559	2.225

Toelichting:

Het gepresenteerde enkelvoudige resultaat en eigen vermogen betreft alleen het resultaat en eigen vermogen van het Centraal bureau. Hierin is niet het resultaat en het eigen vermogen van de werkmaatschappijen in opgenomen deze zijn separaat gepresenteerd.

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

32. Voorzieningen

Het verloop is als volgt weer te geven:

	Saldo per 1-jan-2018	Dotatie	Onttrekking	Saldo per 31-dec-2018
	€	€	€	€
Personele voorzieningen:				
- Voorziening jubileumuitkeringen	39	2	7	34
Totaal voorzieningen	<u>39</u>	<u>2</u>	<u>7</u>	<u>34</u>

Toelichting in welke mate (het totaal van) de voorzieningen als langlopend moeten worden beschouwd:

	31-dec-2018
Kortlopend deel van de voorzieningen (< 1 jr.)	0
Langlopend deel van de voorzieningen (> 1 jr.)	11
Hiervan langlopend (> 5 jaar)	24

Toelichting per categorie voorziening:

De personele voorzieningen worden gevormd om aan de door het personeel opgebouwde rechten uit diverse regelingen te kunnen voldoen op het moment dat het personeel hier een beroep op doet of recht op heeft.

Er is geen voorziening doorbetaling bij ziekte aangezien er per 31-12-2018 geen langdurig zieken zijn met het risico om in de WGA te komen.

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

33. Langlopende schulden

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Obligaties en onderhandse leningen	65.425	58.900
Totaal langlopende schulden	65.425	58.900

Het verloop is als volgt weer te geven:

	2018	2017
	€	€
Stand per 1 januari	58.900	62.125
Bij: nieuwe leningen	10.000	0
Af: aflossingen	3.475	3.225
Stand per 31 december	65.425	58.900

Af: aflossingsverplichting komend boekjaar

3.975 3.475

Stand langlopende schulden per 31 december

61.450 55.425

Toelichting in welke mate (het totaal van) de langlopende schulden als langlopend moeten worden beschouwd:

Kortlopend deel van de langlopende schulden (< 1 jr.), aflossingsverplichtingen	3.975	3.475
Langlopend deel van de langlopende schulden (> 1 jr.) (balanspost)	61.450	55.425
Hiervan langlopend (> 5 jaar)	35.050	31.025

Toelichting:

Voor een nadere toelichting op de langlopende schulden wordt verwezen naar de bijlage overzicht langlopende schulden. De aflossingsverplichtingen zijn verantwoord onder de kortlopende schulden. De verstrekte zekerheden ten behoeve van de langlopende schulden bestaan uit (hypothecaire) zekerheden op bedrijfsgebouwen- en terreinen.

De leningen staan op naam van Stichting De Opbouw.

34. Kortlopende schulden en overlopende passiva

De specificatie is als volgt:

	31-dec-18	31-dec-17
	€	€
Schulden aan kredietinstellingen	2.309	108
Crediteuren	786	0
Aflossingsverplichtingen langlopende leningen	3.975	3.475
Groepsmaatschappijen	20.264	23.606
De Bilthuysen	12.302	0
ISZ De Brug	1.672	0
Lyvore	1.670	0
Prinsenstichting	4612	0
Zideris	7	0
Belastingen en sociale premies	179	277
Schulden terzake pensioenen	3	10
Nog te betalen salarissen	5	0
Vakantiegeld	166	137
Vakantiedagen	92	88
Reservering PBL	239	240
Nog te betalen rentederivaten	1.687	2.287
Overige nog te betalen kosten	704	765
Totaal kortlopende schulden en overlopende passiva	30.409	30.993

1.11 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS PER 31 DECEMBER 2018

PASSIVA

Overige niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Huurverplichtingen binnen 1 jaar	€	166
Huurverplichtingen 1 tot 5 jaar	€	662
Huurverplichtingen na 5 jaar	€	773
Leaseverplichtingen binnen 1 jaar	€	127
Leaseverplichtingen 1 tot 5 jaar	€	203

Toelichting:

De huurverplichting betreft een contract met een resterende looptijd tot 01-09-2028.
Stichting De Opbouw is hoofdelijk aansprakelijk voor de financieringsfaciliteiten van de ABN AMRO bank en de BNG.

1.12 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE RESULTATENREKENING OVER 2018

Baten

35. Interne doorbelasting Stichting De Opbouw c.a.

De specificatie is als volgt :

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Doorbelasting Bestuursbureau/Kenniscentrum	10.038	9.569
Interne Detachering	290	126
Totaal Doorbelasting	<u>10.327</u>	<u>9.695</u>

36. Overige Bedrijfsopbrengsten

De specificatie is als volgt:

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Overige Opbrengsten	25	25
Totaal Overige Bedrijfsopbrengsten	<u>25</u>	<u>25</u>

Lasten

37. Personeelskosten

De specificatie is als volgt:

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
	€	€
Lonen en salarissen	4.433	4.116
Sociale lasten	561	520
Pensioenpremies	415	364
Andere personeelskosten:		
Dotaties en vrijval personele voorzieningen	0	-11
Mutatie reservering vakantiedagen	1	-49
Overige personele kosten	678	992
Subtotaal	<u>6.088</u>	<u>5.932</u>
Personeel niet in loondienst	1.830	1.277
Totaal personeelskosten	<u>7.918</u>	<u>7.209</u>
Specificatie gemiddeld aantal personeelsleden (in FTE's)		
CBO	<u>70</u>	<u>65</u>
Gemiddeld aantal personeelsleden op basis van full-time eenheden	<u>70</u>	<u>65</u>

Toelichting:

De personeelskosten laten in 2018 een stijging zien ten opzichte van 2017. Dit heeft te maken met een uitbreiding van personeel in 2018 binnen het CBO. Op diverse afdelingen zijn er medewerkers aangenomen. Daarnaast is er een sterke stijging van de kosten voor personeel niet in loondienst. Dit heeft te maken met veel inhuur bij onder andere de afdelingen ICT en Informatiemanagement.

1.12 TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE RESULTATENREKENING OVER 2018

Lasten

38. Afschrijvingen op vaste activa

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
- financiële vaste activa	13	13
- materiële vaste activa	1.159	911
Totaal afschrijvingen	1.172	924

39. Overige bedrijfskosten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Voedingsmiddelen en hotelmatige kosten	48	34
Patiënt en bewonersgebonden kosten	27	15
Algemene kosten	3.796	2.848
Energiekosten	5	4
Huisvestingskosten	6	6
Huur en leasing	209	216
Totaal	4.091	3.122

Toelichting:

Voor de toelichting op de afschrijvingskosten wordt verwezen naar de toelichting op de balanspost materiële vaste activa en het bijbehorende mutatieoverzicht. De stijging van de algemene kosten wordt veroorzaakt door de outsourcing van het ICT Beheer naar een externe partij.

40. Financiële baten en lasten

De specificatie is als volgt:

	2018	2017
	€	€
Rentebaten intern Stichting De Opbouw c.a.	2.365	2.402
Subtotaal financiële baten	2.365	2.402
Rentelasten externe financiers	-1.470	-1.488
Waardevermindering vordering werkmaatschappijen	-16.619	0
Waardevermindering rentederivaten	-5	-34
Subtotaal financiële lasten	-18.094	-1.522
Totaal financiële baten en lasten	-15.729	879

Toelichting:

De waardevermindering vordering werkmaatschappijen betreft een oninbaar geachte vordering binnen de groep op één van de werkmaatschappijen.

1.13 ENKELVOUDIG OVERZICHT LANGLOPENDE SCHULDEN ULTIMO 2018

Verstrekker	Leningnummer	Afsluitdatum	Hoofdsom	Looptijd	Soort Lening	Rente (%)	restschuld 31-12-2017	Nieuwe Leningen	Aflossing 2018	verschul- digde Rente 2018	Restschuld 31-12-2018	Restschuld 31-12-2023	Resterende looptijd 31-12-2018	Aflossings- wijze	Aflossing 2019	Rente herziening datum
ABNAmro	55.08.08.477	01-10-11	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,369%	€ 12.750.000		€ 375.000	€ 172.622	€ 12.375.000	€ 0	3	Lineair	€ 375.000	01-10-21
ABNAmro	49.13.69.921	01-04-13	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,369%	€ 11.625.000		€ 750.000	€ 155.296	€ 10.875.000	€ 7.125.000	5	Lineair	€ 750.000	01-05-23
ABNAmro	49.13.77.320	01-04-13	€ 15.000.000	10	Hypothecair	1,149%	€ 11.625.000		€ 750.000	€ 130.340	€ 10.875.000	€ 7.125.000	5	Lineair	€ 750.000	01-05-23
ABNAmro	42.73.34.381	01-01-15	€ 5.000.000	10	Hypothecair	1,569%	€ 4.450.000		€ 200.000	€ 68.644	€ 4.250.000	€ 3.250.000	7	Lineair	€ 200.000	01-01-25
ABNAmro	49.35.15.232	01-10-15	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,869%	€ 9.200.000		€ 400.000	€ 169.145	€ 8.800.000	€ 6.800.000	7	Lineair	€ 400.000	01-01-25
ABNAmro	42.27.41.086	01-01-17	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,619%	€ 9.250.000		€ 1.000.000	€ 143.686	€ 8.250.000	€ 3.250.000	9	Lineair	€ 1.000.000	31-12-26
ABNAmro		01-11-18	€ 10.000.000	10	Hypothecair	1,800%		€ 10.000.000		€ 29.589	€ 10.000.000	€ 7.500.000	10	Lineair	€ 500.000	01-10-28
TOTAAL Bestuursburo			€ 80.000.000	jaar			€ 58.900.000	€ 10.000.000	€ 3.475.000	€ 869.322	€ 65.425.000	€ 35.050.000	jaar		€ 3.975.000	

1.14 ENKELVOUDIG MUTATIEOVERZICHT MATERIELE VASTE ACTIVA (alle bedragen * € 1.000)

	Bedrijfs- gebouwen en terreinen €	Machines en installaties €	Andere vaste bedrijfs- middelen, technische en administratieve uitrusting €	Materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa €	Niet aan het bedrijfsproces dienstbare materiële activa €	Totaal €
Stand per 1 januari 2018						
- aanschafwaarde	37	62	7.045	2.674	0	9.818
- cumulatieve herwaarderingen	0	0	0	0	0	0
- cumulatieve afschrijvingen	11	61	4.959	0	0	5.031
Boekwaarde per 1 januari 2018	26	1	2.086	2.674	0	4.786
Mutaties in het boekjaar						
- investeringen	0	0	1.060	1.913	0	2.973
- afschrijvingen	4	1	1.155	0	0	1.159
- <i>desinvesteringen</i>						
aanschafwaarde	0	0	156	0	0	156
cumulatieve afschrijvingen	0	0	117	0	0	117
per saldo	0	0	39	0	0	39
Mutaties in boekwaarde (per saldo)	-4	-1	-133	1.913	0	1.775
Stand per 31 december 2018						
- aanschafwaarde	37	62	7.950	4.586	0	12.635
- cumulatieve afschrijvingen	15	62	5.997	0	0	6.074
Boekwaarde per 31 december 2018	22	0	1.953	4.586	0	6.561
<i>Afschrijvingspercentage</i>	2,5%	10,0%	10-33%	0,0%	0,0%	

1.15 VASTSTELLING EN GOEDKEURING JAARREKENING

De Raad van Bestuur van Stichting De Opbouw c.a. heeft de jaarrekening 2018 vastgesteld in de vergadering van 22 juli 2019.
De Raad van Toezicht van Stichting De Opbouw c.a. heeft de jaarrekening 2018 goedgekeurd in de vergadering van 22 juli 2019.

Ondertekening door bestuurders en toezichthouders

J.J.M. Helgers
Raad van Bestuur

Drs. R.A.M. Thijs EMFC RC
Raad van Bestuur

I. van de Zande
Voorzitter Raad van Toezicht

P. Beltman
Lid Raad van Toezicht

Drs. R. Bosveld
Lid Raad van Toezicht

Drs. A.M. Koster MA RC
Lid Raad van Toezicht

G.M. van Heteren MD
Lid Raad van Toezicht

MR. G.B. Raaphorst
Lid Raad van Toezicht

Drs. P. de Vente MMO
Lid Raad van Toezicht

2 OVERIGE GEGEVENS

2 OVERIGE GEGEVENS

2.1 STATUTAIRE REGELING RESULTAATBESTEMMING

In de statuten is bepaald, conform artikel 16 lid 6, dat de Raad van Bestuur de jaarrekening vaststelt en daarmee de bestemming van het resultaat bepaalt.

De tekst van dit artikel luidt als volgt:

De Raad van Bestuur stelt de jaarrekening vast en legt deze ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voor. De Raad van Bestuur legt de jaarrekening ter bespreking voor aan de centrale ondernemingsraad en de centrale cliëntenraad. De jaarrekening wordt ondertekend door de gehele Raad van Bestuur en voorzitter van de Raad van Toezicht; ontbreekt de handtekening van één of meer, dan wordt onder opgaaf van reden daarvan melding gemaakt.

2.2 Nevenvestigingen

Stichting De Opbouw heeft nevenvestigingen in Nederland.

2.3 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

De controleverklaring van de onafhankelijke accountant is opgenomen op de volgende pagina.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Zorg voor jeugd, verstandelijk gehandicapten en ouderen

Stichting De Opbouw

Herculesplein 267, 3584 AA Utrecht

Postbus 14070, 3508 SC Utrecht

T: 030 – 254 9600

E: info@opbouw.nl

W: www.opbouw.nl



De Opbouw